NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXII. ÉVFOLYAM. 1901. MÁJUS. V. FÜZET.

A NŐNEVELÉS A PÁRISI KIÁLLÍTÁSON.

I. A franczia felsőbb leányiskolák.

A párisi kiállítást tanulmányozván, hivatalos állásomból kifolyólag első sorban a felsőbb leányiskolák köréből kiállított tárgyakat vettem szemügyre és a különböző államok nőneveléséről és eredményeiről igyekeztem képet szerezni. E részben szerzett tapasztalataimról fogok ebben a czikkben beszámolni.

A legteljesebben Francziaország mutatta be a maga tanügyi intézményeit és így a nőnevelési intézeteket is. Közöttük első helyen állanak a felsőbb leányiskolák, vagy a mint ottan nevezik a «Lycées et Collèges de jeunes filles». Szervezetükről és statisztikájukról már szólott e helyen dr. *Erődi Béla*; ennélfogva csupán arra szorítkozom, a mit ezen iskolák működésére és munkájuk eredményére nézve tapasztaltam.

A kiállítás igen jó és hű képet adott a franczia felsőbb leányiskolák állapotáról, belső életéről és munkájáról. Egy egész intérieurt töltöttek meg az iskolaépületek tervei és fényképei, a tankönyvek és egyéb kiadványok, tananyag-kimutatások és a tanulók mindennemű dolgozatai és munkái.

Az irásbeli dolgozatoknak, mint általában a franczia iskolákban, a felsőbb leányiskolákban is nagy szerepök van. A testgyakorlatot, rajzot és női kézimunkát kivéve minden tantárgyból készítenek irásbeli dolgozatokat, úgynevezett *composition*-okat; azonkívül a tanulók az otthonban, illetőleg az étude-ökben *résumé*-kben gondosan kidolgozzák és megfogalmazzák a leczkén hallott előadásokat. Ezekből a munkákból igen beható képet szereztem a tanítás módjáról, szinvonaláról és eredményeiről.

Az irásbeli dolgozatok rendje minden felsőbb leányiskolában pontosan meg van állapítva az egész évre előre. Nem minden osztályban és nem minden tárgyból egyenlő a számuk; vannak tárgyak, a melyekből minden hónapban írnak compositiót, más tantárgyból évenkint csak hármat készitenek.

Mint a magyar felsőbb leányiskolákban is teszszük, az idő is előre meg van határozva, mikor a tanároknak az irásbeli dolgozatokat fel kell adniok. Ez igen üdvös, mert ilyképen soha sem esik egy hétre több mint egy-egy dolgozat.

A kidolgozást a tanulók egyes lapokra irják. A dolgozatokat a tanárok nagy pontossággal és lelkiismeretességgel tekintik át. A hibákat nemcsak aláhúzzák, hanem össze is számítják s a talált számhoz képest állapítják meg az osztályzatot, sőt minden dolgozatról kimerítő rangsorozati összeállítást tartoznak készíteni.

A dolgozatok minősége valóban meglepő. Minden tanár megkivánja, hogy a növendékek irodalmi alakba öltöztessék feladataik megoldását, hogy eljárásukat okadatolják és gondolataik menetét feltüntessék.

Igy a tanulót kezdettől fogva rendszeresen hozzá szoktatják, hogy minden kérdésre szabatosan formulázott mondatokkal és gondolatmenettel feleljen. A képzetek hosszú és mindig új sorozatán végig haladva beletanul abba, hogy mikép kell a nyelv szókincsét a különböző tárgyak sajátos czéljaira felhasználni s ezáltal, hogy ezeknek a képzeteknek irásban kifejezést kell adnia, kénytelen felettök elmélkedni és őket belsőleg világosan meglátni.

Ezek a dolgozatok tehát a tanításnak igen becses eszközei. Nem csupán az irásbeli kifejezés és fogalmazás gyakorlásának, hanem magának az illető tantárgynak szempontjából is, azonfelül valóban megbecsülhetetlen szolgálatot tesznek a tanulók tudásának és képességének megitélése tekintetében. A compositiók segítségével a tanár megtakaríthatja azt a sok időt, a melyet különben a kikérdezésre kénytelen volna elpazarolni. Tényleg a franczia iskolában minden órában csak egy tanuló felel. Az idő legnagyobb részét tanításra, gyakorlásra fordítja a tanár. S ebben van egyik magyarázata annak a jelenségnek, hogy a franczia iskolában aránylag kis

óraszámban képes a tanár a tananyagnak ugyanolyan, sőt részben nagyobb mennyiségét végezni, mint mi jóval nagyobb óraszám mellett.

A *franczia nyelv és irodalom* a tanítás középpontja és neki jut az egész tanítási időnek mintegy negydrésze. Az első osztályban a fennhangon való olvasáson kívül, melyre végig kiváló gondot fordítanak, főleg a nyelvtannal foglalkoznak. Inductiv módon tanítják. A tanítás feladata az élő beszédből és olvasmányból levont szabályokat szabatos formulákba foglalni. De már itt kezdetét veszi a franczia klasszikus irók rendszeres olvasása és magyarázata. Az I. osztályban, a 12 éves leányok olvasmányai között, La Fontaine meséi mellett ott van Corneille Cidje, Racine Estherje, Molièreből részletek és más középkori és XIX. századbeli kiváló írók. Magyarázatuk főleg a stilisztikai finomságok és az æsthetikai szépségek méltatására irányul, továbbá tárgyat nyujt a fogalmazás gyakorlására, melynek nagy helyet adnak a tanításban.

A franczia tanárok rendkívül nagy gonddal válogatják meg a szabad kidolgozásra való tételeket. Szorosan összefüggnek az iskolai tanítással s a mellett mégis próbára teszik a tanuló gondolkodásának önállóságát. Nem adnak a tanulóknak oly thémákat, melyekre őket sem tapasztalatkörük, sem tanulmányaik nem képesítik. Tételeik többnyire konkrétek; körülvonalozzák a czélt, vezetik és támogatják a gondolatokat. S a mi a legfőbb: a tételek szellemesek, bennök finom irodalmi ízlés nyilvánul, szorosan alkalmazkodnak a leánynövendék érzelmi és gondolati világához.

Egész sorozatát olvastam a kiváló, csinos dolgozatoknak. Az elmondottak illusztrálása végett idézek egy csomó kedves és szellemes tételt, melyek egyuttal megmutatják, milyen szellemben kezelik a francziák a fogalmazás gyakorlását.

A Lycée Lamartine-ben Párisban a II. osztályban (classe de 2-ième annèe secondaire) a 12 éves leányok következő tételekről készítettek franczia dolgozatokat:

1. La peur (4½ oldal). 2. Quelle est la qualité du coeur, que vous préférez? (4 oldal). 3. Aimez vous les bêtes? (4 oldal). 4. Croyez-vous après avoir étudiée la rôle de Camille dans Horace,

que les femmes aient aussi des devoirs envers la patrie? (4 old.) 5. Qu'avez-vous retenu de la conférence de Mr. Marcel Dubois? 6. Si j'étais fée. (4 oldal).

A Lycée Fénélon ugyanazon osztályának franczia tételei:

1. Décrire la maison et le jardin, que vous voudriez avoir. 2. Texte a développer: «Un pâtre suisse est réveillé une nuit par la lueur d'un grand feu qui brûle au milieu de l'étable. Autour du feu se tiennent trois hommes, l'un gigantesque, vêtu de rouge; le second vêtu de vert; le troisième à la figure douce, muni d'un cor dont il tire des sons délicieux, auxquels répondent les troupeaux, les oiseaux, les arbres même. Le pâtre s' approche; l'homme rouge offre de lui donner la force qui le fera triompher de tous les ennemis; l'homme vert lui conseille de préférer l'argent, qui par sa puissance dispense d'avoir de la force ou de l'esprit; le jeune homme au doux visage lui propose de lui apprendre cette mélodie merveilleuse par laquelle il se fera aimer de tout le monde. Il accepte, la vision s'évanouit. Au point du jour, le pâtre s'élance sur la montagne et sonne du cor; toutes les voix de la nature lui répondent. Cette mélodie enseignée par le berger à ses compagnons est devenue le Rang des Vaches.» Ezt a diktált szöveget a tanulók «Origine du rang des Vaches» czím alatt szép elbeszéléssé dolgozták fel. 3. Une grand'mère raconte à ses petits-enfants l'histoire de sa vieille boîte à ouvrage (7 oldal). 4. Composer en remplaçant l'âne et le chien de la Fontaine par des personnages humains, un récit, qui justifie la maxime: Il faut s'entr'aider (5 old.). 5. Renard et Chanteclair (Episode du Roman de Renart lu en classe).

Az amiens-i lycée franczia tételei a II. osztályban: 1. Quelle est votre occupation favorite? 2. Quel est le premier chagrin dont vous ayez conservé le souvenir? 3. Vos impressions à la vue de la première neige de l'année. 4. Fénélon à Lille. 5. Faire le portrait de votre petite amie.

Más lycéek II. osztálybeli franczia tételeiből: Histoire d'un caillou, raconté par lui-même. Adieu à votre poupée (Toulouse). Conseils d'un vieux lièvre à ses levrauts avant l'ouverture de la chasse. Les cloches. Le cheval abandonné. (Lycée Molière, Paris.)

III. osztályban (III. année secondaire): Une vieille hirondelle raconte son histoire à ses petits enfants (Valenciennes). Vous écrivez à une amie en lui demandant son portrait pour la placer dans votre album. Vous énumérez les photographies qui s'y trouvent déjà en rappelant les souvenirs joyeux ou tristes qu'elles évoquent dans votre mémoire. (Lycée Fénélon Paris, erről a tételről a növendékek 7 oldalra terjedő felette kedves dolgozatokat írtak.) La maison incendiée; imitation libre d'après un fragment de Graziella «La barque brisée» de Lamartine, lu en classe (Fénélon, 7 oldal). Le

coucher du soleil à Paris et à la campagne (Fénélon ; erről a tételről a párisi leányok csak két oldalra terjedő dolgozatot tudtak írni). On a souvent comparé la vie humaine au cours d'un fleuve ; développer et justifier cette comparaison (Fénélon).

IV. osztály. Montrer comment Sophocle a fait agir tour à tour dans son Oedipe roi les deux principaux ressorts de la tragédie antique : terreur et pitié. Représentation d'un mystère au 14. siècle (Fénélon). Un triomphe à Rome sous la République (Armentières). Commentez ces paroles de Jouffroy: «Ce n'est pas le succès qui importe, c'est l'effort.» (Montauban.)

V. osztály. Souvenir d'enfance : Mon petit lit. Les pauvres. Du sentiment religieux au XIX. siècle. Qu'est-ce-qu'un poète ? (Lycée Lamartine Paris). Une promenade en forêt pendant l'été (Armentières). Le dernier jour de l'année, tandis que vous vous rappelez votre vie passée, tout à coup une fée vous apparaît et vous promet de réaliser la vie que vous souhaitez. Décrivez cette vie. Vous vous réveillez : ce n'était qu'un rêve. Quelle conclusion tirez-vous de ce rêve ? (Armentières.) Une jeune fille qui vient de terminer ses études revient chez ses parents qui ont une position assez humble ; elle est orgueilleuse et souffre de ne pouvoir égaler ses amies plus riches, elle fait souffrir les autres. Imaginez une circonstance qui lui fait comprendre combien elle a été coupable. (Montauban, naplóalakban kidolgozva.)

Rendkívül szellemesek és élvezetesek a franczia irodalomtörténetből merített feladványtételek. Mutatványúl ezekből is közlök nehányat.

A Lycée Fénélon V. osztályának egyik dolgozata egy Gréard művéből vett idézethez füződött, mely arról szól, miként tanította Mme Maintenon a históriát. A feladat a következő :

Vous supposerez, que Mme de Maintenon explique, dans une de ses classes de St-Cyr, pourquoi elle s'efforce d'intéresser les demoiselles au présent plutôt qu'au passé et quels motifs elle a de les entretenir souvent des prospérités ou des malheurs de l'état.

Ugyanott egy másik feladat volt :

Lorsque Corneille lut sa tragédie de Polyeucte à l'hôtel de Rambouillet, il y obtint, dit-on, peu de succès. On députa Voiture vers le poète pour l'engager à ne pas faire représenter sa pièce. La tradition veut que ce soit un vieux comédien, qui ait rendu courage à Corneille et lui ait persuadé d'offrir sa tragédie au public, en lui garantissant les succés. — Vous composerez le discours du vieux comédien.

A növendékek «Discours d'un vieux comédien à Corneille» czím alatt 16 oldalra terjedő gyönyörű dolgozatot irtak.

Egy hasonló dolgozat a Lycée Fénélonból:

En 1697, Racine avait adressé un mémoire à Madame de Maintenon sur la misère du peuple causée par les impôts et les guerres continuelles. Louis XIV ayant surpris ce mémoire exprima son mécontentement de voir le poète se méler des affaires de l'État. Racine étant tombé en disgrâce, en mourrit de chagrin. — Cette légende n'est pas vraie, Vous l'accepterez cependant et vous supposerez qu'un ami de Racine lui écrit pour le consoler et relever son courage.

Hasonló tételt találtam a versailles-i Lycéeben:

«Vous supposerez qu' un habitué de l'hôtel Rambouillet proteste dans une lettre contre cet accueil et exprime vivement son admiration pour l'un des plus beaux chefs d'œuvre de Corneille.»

Ugyanonnan: Bossuet assista à l'une des représentations d'Esther. Vous supposerez qu'il écrit à Racine, pour lui en exprimer son sentiment.

Dialogue entre Corneille, Molière et Boileau sur la tragédie et la comédie (Racine, Paris).

Boileau écrit à Racine pour lui recommander la candidation de la Bruyère à l'Académie française (Armentier).

Paralléle entre Voltaire et Rousseau. Montrer comment ces deux écrivains différent par leur vie, leur caractère et leur génie, les influences qu'ils ont subises et celles qu'ils ont exercées (Armentier).

Madame de Sévigné écrit des Rochers, à une de ses amies, pour lui raconter une de ses journées (Valenciennes).

Madame de Sévigné d'aprés sa correspondance (Montauban).

Néhány tétel a VI. osztályból (cours supplémentaire). Comparer les deux oeuvres suivantes: Lamartine, La Prière (premières méditations) et Victor Hugo, La Prière pour tous (Feuilles d'Automne) (7 oldal, Fénélon).

Lafontaine s'adressant à La Rochefoucauld a écrit:

«Les délicats sont malheureux,
Rien ne saurait les satisfaire.»

Expliquer ces mots en les appliquant à la fois aux questions de goût et aux relations nationales.

Que signifie cette pensée de La Bruyère: «Il y a un goût dans la pure amitié où ne peuvent atteindre ceux, qui sont nés médiocres».

«Sans les femmes — la société ne peut être ni agréable, ni

piquante, et les femmes privées d'esprit et de cette grace de conversation qui suppose l'éducation la plus distinguée gâtent la société au lieu de l'embellir» (Fénélon).

Rechercher dans la satire IX les traits du caractère, du génie et de l'oeuvre de Boileau.

Harpagon-Grandet. Harpagon, type de création classique, Grandet type de création moderne (Lamartine).

Felix, premier médecin de Louis XIV écrit au roi pour combattre les préventions qu'on lui avait inspirées contre le Télémaque (Racine).

Lettre de Lady Mary Cocke à Voltaire après sa visite à Grignan (Racine).

Discuter ce mot de La Bruyère: «Corneille est plus moral, Racine est plus naturel».

Expliquez et discutez le jugement de Boileau sur Molière dans le Chant III de l'art poetique (Versailles).

Pourquoi a-ton appelé «Brittanicus» la pièce des connaisseurs?

Le sentiment de la nature chez Rousseau (Toulouse).

A dolgozatokat a tanárok nagy gonddal szokták előkészíteni. Tudják, hogy nem elég a tételt feladni; megmagyarázzák, megadják hozzá a dispositiót, mert máskülönben a fiatal elme vagy túlcsapong a tárgy határain és akkor nem képes egységes, jól kikerekített dolgozatot adni, vagy a mi gyakoribb eset, neki fog az először hallott tárgynak, mely fölött sohasem elmélkedett, és semmitmondó phrasisokkal tömi tele a dolgozatát.

Az előkészítésre nézve is adok nehány példát a nekem bemutatott dolgozatokból.

A Lycée Fénélon III. osztályának egyik tétele volt: Faire le portrait d'une jeune fille de caractère léger. A dolgozathoz a növendékek következő tervet kaptak:

Plan. I. Portrait physique de la personne (rapide).
Portrait intellectuel.
Portrait moral.
« II. Légèreté d'esprit.
« III. Conséquences sur
son esprit.
son caractére.
ses actes.
sa vie.
son bonheur.
les personnes qui l'entourent.

Ugyanott egy más tétel: Pourquoi aime-t-on les hirondelles? Pourquoi s'attriste-t-on de leur départ et se réjouit-on de leur retour?

E dolgozat készítését megelőzőleg a növendékek olvasták Michelet «L'hirondelle» (a fecske) cz. művét, Chateaubriandtól a «les oiseaux migrateurs» (a vándormadarak), Gautiernak és Bérangernek e tárgyról szóló költeményeit.

A montauban-i lycée IV. osztályának egyik tétele volt: Les funérailles d'Hector d'après Homère.

Plan. 1. Arrivée de Priam et d'Idéus dans Troie.
« 2. Lamentations d'Andromaque, d'Hécube, d'Héléne et des Grecs.
« 3. Funérailles d'Hector.

Armentièresben a IV. osztály egyik tétele: Description d'un palais persan. Imaginez le rapport qu'aurait pu faire un ambassadeur étranger de l'antiquité venu à la cour de Suse ou de Persepolis, sur le luxe, le caractére, la beauté du palais de Grand Roi, la somptuosité de sa cour.

A Lycée Fénélon IV. osztályában: Une femme avare fait les préparatifs d'un diner. A növendékek olvasták L'Avare-t Molière-től; felolvastak előttük nehány részletet Eugénie Grandet-ből. Mintegy 10 oldalra terjedő kis drámai művet irtak, melynek szereplői Madame Harpagon, Emma leánya, Harpagon asszony szakácsnője es inasai.

Le soldat de Marathon. Plan. La bataille de Marathon est fini; les Perses sont en fuite. Un soldat est chargé de porter à Athènes la nouvelle de la victoire. Il arrive en armes, court, se presse et arrive enfin à Athènes où il tombe mort en annonçant la victoire. Joie des Athéniens, honneurs rendus au messager (Racine Paris).

A nyelvtan tanítása végig húzódik az első tanfolyamnak (première periode) mindhárom osztályán. A felső tanfolyam első évében, a IV. osztályban a nyelvtan tanulását befejezi a franczia nyelv történeti tanulmánya, egy rövid történeti grammatika, a melyet a heti egy órában fakultativ tárgyúl tanított latin nyelv támogat. Ezt a tárgyat is szemelvényekhez kapcsoltan induktive tanítják, a miről a következő feladatok tesznek tanulságot:

Tárgyalják Régnier-nek IV. Henrikhez intézett egyik ódáját verselése, szerkezete, etymologiai és jelentéstani szempontból (Fénélon). Baïf Antigone-jében előforduló szók grammatikai magyarázata a mondattan, helyesirás, etymologia szempontjából.

A nyelvtani tanítással kapcsolatosan a legfelső osztályig gyakorolják a recitatió-t, továbbá a III. osztályig a helyesirást. Ebben a részben meglepő az eredmény: már a III. osztályban nem igen találunk helyesirási hibát a tanulók dolgozataiban és füzeteiben.

A helyesirási gyakorlatokban is megnyilatkozik a francziák finom izlése és szellemessége. Az előkészítő II. osztályban (II. année préparatoire) minden héten tollbamondás után gyönyörű szövegeket iratnak művelődéstörténeti, ethikai tartalommal; például: La piété filiale, Le village féodal, Le mensonge, La sincérité (Racine).

Még nehány nyelvtani és helyesirási dolgozat felső osztályokból:

A Lycée Lamartine II. osztályából: 1. Dictée Chateaubriandból. 2. Quels sont les synomymes de: monument, atmosphére, teinte, semblable. 3. Exercice la phrase suivante en soulignant d'un trait les prépositions et de deux traits les adverbes. 4. Qu'est ce qu'un doublet? Donnez deux exemples. 5. Quelle est l'étymologie de verdâtre, simplicité, totale et allongée?

A III. osztályból: 1. Dictée. 2. Expliquer les deux régles de quelque. 3. Expliquer le sens et autant que possible l'étymologie des mots raboteux, fantasque, se délecter.

Látnivaló, hogy már a II. osztályban is foglalkoznak egyes alakok és szók etymologikus származtatásával, miáltal bizonyos grammatikai jelenségeket, a melyeket a nélkül gépiesen kell tanulni, meg lehet magyarázni és oly dolgok, a melyek máskülönben esetlegeseknek és önkényeseknek látszanak a tanuló előtt, egyszerre világosakká és törvényszerűekké válnak. Ennek az etymologikus-történeti elemnek a bevezetését az anyanyelvi tanításba Michel Bréalnak, a Collège de France kiváló nyelvtudósának lehet köszönni.

A franczia nyelv tanításával egybekapcsolódik a IV. osztályban a bevezetés az ó-kori irodalmak legfőbb műveibe, az V. osztályban az idegen irodalmakba. Azáltal, hogy az irodalmi tanítás

egy tanár kezében van, az ó-kori és idegen irodalommal való foglalkozás a francziának kiegészítő része. Ily módon jó franczia fordítások olvasása által a növendékek megismerkednek az Iliassal és Odysseával, a görög drámairókkal, historikusokkal, szónokokkal és bölcselőkkel, Horátiussal, Virgiliussal, Liviussal és Tacitussal; Dante, Ariosto, Tasso, Cervantes, Shakspere, Milton, Byron stb., tehát a világirodalom legfőbb alakjaira nézve nem maradnak meg abban a vastag tudatlanságban, a mely e részben a mi ifjuságunkat jellemzi.

Ebből a körből is idézek nehány dolgozatot: 1. Jellemezze Dante Divina comédiájának három részét episodok segítségével, a melyeket mindegyikből tetszése szerint választhat. 2. Mesélje el Don Quixotte előkészületeit és elutazását. Második kirándulása Sancho Pansaval. Jellemezze a két alakot (Montauban V. osztály). 3. Goethe mely munkája tetszik Önnek legjobban? Adja elő tetszésének okait (Lamartine V. osztály, öt tanuló a Werthernek, a hatodik a Hermann und Dorotheának adott előnyt, a mit 5—6 oldalra terjedő szép és vonzó elemzéssel bizonyítnak). 4. Lope de Vega. 5. Milton; az Elveszett paradicsom elemzése (Amiens). 6. Dante poklának körei; az elkárhozottak panaszai (Armentières).

Az előadottakból kitűnik, hogy az anyanyelv és irodalmának tanítása a franczia felső leányiskolában magas szinvonalon áll és olyan az iránya és szelleme, hogy általa a növendék nemcsak megtanulja teljes öntudatossággal használni szép anyanyelvét és megérteni és lelkesedni gazdag irodalma remekeiért, hanem azonkívül megnemesíti az izlését, finommá és tisztává teszi érzését és gondolkodását és kifejleszti nyelvhasználatában azt a csillogó varázst, mely annyi bájt és kellemet ad a nők társalgásának és szájukban tökéletesebbnek mutatja a nyelvet.

Mi is tudunk kiváló eredményt felmutatni az anyanyelv tanításában, a mi felsőbb leányaink is írnak kiváló és kedves dolgozatokat; tanításunk módszere sok tekintetben jobb a francziáénál; mindazonáltal sokat tanulhatunk tőlük éppen ebben a tekintetben.

A franczia iskolának egy rendkívül nagybecsű tantárgya az *erkölcstan* (morale et philosophie). Nem épül fel, mint a vallás-

erkölcstan, az Isten fogalmán, mindazonáltal nincsen benne semmi vallásellenes. A tanterv szerinti erkölcstan ugyan felekezetnélküli, de a tartalma a keresztény erkölcstan. A szabályok, melyeket a polgári és erkölcsi életre nézve nyujt, ugyanazok, a melyeket minden keresztény ember igyekszik követni.

Ennek a tárgynak a tantervét és a számára irt tankönyveket olvasván, de még inkább azokat a dolgozatokat tanulmányozván, a melyeket a növendékek az erkölcstanból írnak, és észlelvén e tárgy tanításának nyomait az összes eredményekben: igazán sajnálkozást érzek a fölött, hogy viszonyaink nem engedik meg, hogy meghonosítsuk iskoláinkban ezt a tárgyat, mely tele van a legnemesebb képző tartalommal és alkalmat szolgáltat igazi életbölcseségnek, józan gondolkodásnak a növendékekbe való átültetésére. Csak az vigasztal, hogy az anyanyelv és a neveléstan tanítása közben tudunk alkalmat találni az erkölcstan eszméinek fejtegetésére is.

Az erkölcstan tantervét ismeretesnek véve, csupán arra a megjegyzésre szorítkozom, hogy a tanítása igen nehéz feladat, de a francziák jól oldják meg. Tanítását kapcsolatba hozzák az irodalmi olvasmányokkal, a történelemmel, az élettel; innen vett számos konkrét példához fűzik a fejtegetéseket és a leszármaztatott szabályokat ismét konkrét példákra alkalmaztatják.

Az erkölcstani compositiók tételeinek következő sorozatából látjuk a szellemet és módot, a mint ezt a tárgyat a franczia leányiskolákban tanítják.

III. osztály. Tananyag: gyakorlati erkölcstan; a család, a társadalom, a haza, személyes és vallásos kötelességek.

Commentez cette pensée de Gounod: la famille, ce n'est pas seulement de diner ensemble.

Plan: 1. Famille n'est pas seulement association d'intérêts. Pourquoi? Membres de la même famille par le sang, l'affection (causes), le devoir (causes), communauté d'idées. 2. Difficultés de la vie de famille. 3. Conclusion (Abbeville).

La patrie. Éléments qui constituent la patrie moderne. L'âme de la patrie. Différents manières d'aimer et de servir la patrie. Citer quelques grands patriotes (Amiens).

«Seules, veillons sur nos pensées; en famille veillons sur

notre humeur, en société, veillons sur notre langue» Mme de Stäel (Laon).

Qu'-entend-on par justice? Qu'-entend-on par charité? Est-ce qu'il y a lieu à faire une distinction entre les devoirs de justice et les devoirs de charité?

L'esprit de famille, ses bons et ses mauvais effets.

Le travail manuel, son utilité, sa dignité (Lycée Lamartine, Paris).

IV. osztály. Tananyag: Elméleti erkölcstan. A nagy erkölcstani eszmék és a nagy moralisták; műveik válogatott részeinek olvasása és fejtegetése. Ebben a sorozatban helyet foglalnak: Socrates, Platon, Aristoteles, a stoikusok közül Epictetes és Marcus-Aurelius; továbbá Montaigne, Descartes, Pascal, Bossuet, Nicole, Kant. Befejezésül: a XIX. század moral-philosophiája, a humanismus, a solidaritás.

Rousseau pense que l'enfant nait bon et généreux et que c'est la société et la civilisation qui le rendent envieux et méchant. Quelle est dans cette théorie la part de vérité et la part d'erreur? (Lamartine, Paris.)

Peut-on appeler charité le dévouement qui est inspiré par un calcul egoïste? (Lamartine, Paris.)

V. osztály. Tananyag: Lélektan és alkalmazása az erkölcstanra és a nevelésre.

Expliquez et discutez cette pensée de Taine: «Tout spectacle, toute émotion laisse en nous sa trace à demeure, et ces petites traces multiples composent à notre insu la grande empreinte que nous appelons notre caractére». (8 oldalas dolgozat, Fénélon, Paris.)

Expliquer par l'association des idées comment de simples sensations ou des images peuvent éveiller des sentiments ou des idées, et par suite comment des objets inanimés sont succeptibles d'inspirer de l'aversion ou de l'amour (Fénélon).

Expliquer cette pensée de Plutarque: «L'esprit de l'enfant n'est pas un vase qu'il faut remplir, c'est un foyer qu'il faut allumer» (Lamartine, Paris).

VI. osztály (Cours supplémentaire). Quels sont les obstacles que l'homme remontre (en lui et hors de lui) à la pratique et à l'exercice de la bienfaisance (11 oldal).

Que faut-il entendre par cette expression: l'éducation de soi-même? Quel objet doit-on se proposer dans cette éducation?

Quelle doivent être selon vous les principales règles de méthode à appliquer?

Commenter cette pensée de La Rochefoucauld: «L'amour propre est le plus grand de tous les flatteurs».

Étudier, en prenant un exemple, la naissance et le développement d'une passion. Les effets et les moyens de la combattre. (Pour exemple une des héroines du roman de Daudet: L'Évangeliste; la passion, le fanatisme religieux; Eline-Ebsen.)

Le découragement est-il une excuse suffisante à l'inaction?

Dans quelle mesure dépend-il de nous d'être heureux?

Le gôut de l'indépendance parait se développer de nos jours chez les jeunes filles. D'où nait ce désir? Doit-en le réprimer ou l'encourager?

L'indulgence. En indiquer les causes et les conséquences pour nous-mêmes et pour autrui.

Herbert Spencer pense que la fonction des parents est de veiller comme ministres et interprétes de la nature à ce que les enfants éprouvent les véritables conséquences de leur conduite. Apprécier cette théorie dite des «réactions naturelles».

Le Pardon et l'Oubli. Est- il plus difficile de pardonner que d'oublier et reciproquement?

Plan d'une étude sur: La vie intérieure.

Plan d'un devoir sur la discussion de cette pensée: «Le plaisir de la critique nous ôte celui d'être vivement touchés des belles choses». La Bruyère (Fénélon).

(Folytatjuk.)

Budapest. *Szuppán Vilmos.*

AZ EGRI GAZDASÁGI LEÁNYISKOLA.

Mielőtt a vezetésem alatt álló egri gazdasági iskola tervezetét ismertetném, legyen szabad elmondanom, hogyan képzelem én a nők gazdasági képzését hazánkban célirányosan megoldani, hogy a gazdatársadalom minden egyes tagja, legyen az nagybirtokos, középbirtokos, kisgazda, parasztgazda vagy mezei munkás: ezeknek az iskoláknak áldását élvezze.

1. Állítsunk fel «*Gazdasági Tanitónőképzőket*», hol a tanítónők elméleti képzés mellett gyakorlati gazdasági oktatásban is részesüljenek.

2. Állítsunk fel «*Gazdasági, vagyis földmíves leányiskolákat*» az Alföld nagyobb városaiban, hol arra tanítanák a növendékeket, a mire egy gazda vagy kisbirtokos feleségének szüksége van.

Kérve kérem ezen iskoláknak a felállítását, mert ha van a középosztálynak felsőbb leányiskolája, a polgárságnak polgári leányiskolája, — úgy legyen a magyarság fentartó elemének, a parasztgazdának, *földmíves*, vagy ha szebben hangzik, *gazdasági leányiskolája*; mert szegényebb vagy gazdagabb legyen is az a parasztgazda, ritkán adja leánygyermekét akár a felsőbb, akár a polgári leányiskolába, mert azt mondja: «Kisasszonyt nem akarok leányomból nevelni.»

Jól ismerem a parasztgazda konzervativ gőgjét is. Próbálják csak meg egy jómódú parasztembernek azt mondani: *adja a leányát kertészeti iskolába.* «Gazda volt az apám, az öregapám, minden ivadékom, a leányom sem lesz *kertész!*» Azért, kérem, adjanak ennek az iskolának olyan nevet, melynek neve megegyezzék, beleilljék a mi parasztgazdáink gondolatvilágába! Ezeknek az iskoláknak rész-

letes tervét volt szerencsém a Mária Dorothea-Egyesület tanítónői szakülésén 1900 márcz. hónapjában kifejteni.

3. Szervezzenek «Gazdasági munkásnő-képzőket» parasztnők számára, hol a háztartástan, tejkezelés, baromfitenyésztés és kertészetben nyernének, kevés elméleti oktatás mellett, gyakorlati kiképzést.

Ezeknek a gazdasági munkásnőknek a földbirtokosok, bérlők és gazdatisztek nejei vennék kiszámíthatatlan hasznát, mert a háziasszonyok, noha a legjobb akarattal s ambitióval igyekszenek, fáradoznak is, alkalmas ügyesebb, megbizható munkásnő nélkül nem sokra mennek, sem a kertben, sem a baromfi-tenyésztéssel. Társadalmi helyzete sokszor igen nagy adót ró az uri nőre, néha egy órai vendéglátás a legsürgősebb kerti munkától vonja el, majd máskor az aprólék-udvar látja kárát a vendégnek. Megbízható, alkalmas cselédje nincsen, mert a szakácsnő vagy szobaleány ugyan nem törődik ma sem a kerttel, sem a baromfi-udvarral. Mily más képe lenne sok uri udvarnak s kertnek, ha egy-egy szakmunkásnő volna kapható!

4. A gazdasági ismétlő-iskolákat községenként kellene felállítani, hol a viszonyoknak megfelelően a leánygyermekek kertészetben, baromfitenyésztésben, selyemhernyó és méhészetben, fonás, varrás, szövés és a vidéknek megfelelő háziipar-czikkben nyernének oktatást. Noha a 60,764. sz. a. kelt magas miniszteri rendelet ezeket az iskolákat szervezte, ez idő szerint ily gyakorlati iskola felállítva nincs.

5. Minden községben volna egy kis minta-háztartás, gazdasági tanítónők felügyeletével, hol a falu asszonyai gyakorlatban látnák a hasznos, praktikus dolgokat és a hol értékesíthetnék is az eladásra szánt baromfiakat, kerti terményeket, vagy pedig ott szerezhetnék be a magvakat s kapnának fajbaromfiakat. A háziparmunkához szükséges anyagot ott vehetnék meg s innen értékesíthetnék a kész munkájokat. E minta-háztartásokat a «*Szövetkezetek*» *hatáskörébe kellene felvétetni.*

Hazánk földmíves, agrárikus ország, hol nemzeti nőnevelésünk érdekében százan meg százan bontottak zászlót. Felsőbb s

közép leányiskoláink oly kiválóak, hogy bátran versenyeznek a legelső országok leányiskoláival; a népoktatásunk is rohamosan fejlődik és ha a gazda, illetve a nép asszonyainak gyakorlati képzése is megvalósulna: *büszke lehetne Magyarország nőnevelésére!*

Bizom a magyarok Istenében, hogy a fent elsorolt iskolák ilyen vagy más néven mielőbb megvalósulnak, mert népnevelésünk ezen ügye olyan kiváló férfiú kezében van, mint Halász Ferencz min. osztálytanácsos úr, ki a nép jólétét a szivén viseli, ki eddig annyit tett e téren, a kinek fáradozása folytán jött létre a gazdasági ismétlőiskolák szervezése, ki e szent ügyet is már magáévá tette; fent és lent sürgeti, fárad e nemes ügy érdekében: addig nem nyugszik, míg a szükséges eszközöket rendelkezésére nem bocsájtják. És szerencsére hazánk közoktatásügye és földmívelésügye élén olyan férfiak állanak, mint Wlassics és Darányi miniszter urak, kik hivatásuk magaslatáról áttekintéssel birnak és kezet fogtak ez ország legfontosabb kérdése megoldásán, minden eszközt felhasználnak, hogy a magyar gazdaosztályt a hazai viszonyok tekintetbe vételével: modern irányba tereljék.

A népek anyagi és erkölcsi életének legfőbb tényezője a nő! A nők munkátlansága és léhasága romba döntheti a legerősebb államot is; viszont a nők tevékenysége, munkássága, mely az otthon édes, meleg tűzhelyéből sugárzik szét a családra, társadalomra, rugója minden nemes, magasztos törekvésnek: a hazaszeretetnek és vallásosságnak ép úgy, mint az ország anyagi jólétének!

A Mária Dorothea-Egyesület kebeléből indult ki hazai nőnevelésünk legujabb annyi nagyszabású intézménye! A tanítónői szakosztály éber figyelemmel kisér minden mozgalmat, a mely a mi hazai nőnevelésünk érdekében megindul, hisz ő maga annak első mozgató ereje; ha valami nemes eszme fölmerül s életre valónak véli, módját keresi és találja, hogy az elhangzott szó a pusztában ne veszszen el! Úgy tudom, hogy ez irányban is tettek már lépéseket; üdvözlöm a t. Egyesületet, hogy minden befolyásával odahat és arra törekszik, hogy Wlassics és Darányi miniszter urak kibontott zászlójukra írják fel: a gazdatársadalom asszonyainak szélesebb körű gyakorlati képzését is!

Azonban ezeket az iskolákat külön kell választani a háztartástani iskoláktól, melyeket a közép-iparos vagy munkásosztály leányai nevelésének kiegészítéseül én is — mint Freund Vilma — elkerülhetetlen szükségnek vélek, s városokban tartok felállítandóknak, míg az általam 1—4. pont alatt jelzett iskolák gazda, földmíves, mezei munkásleányok élethivatásának szükségleteit ölelik fel.

A városi élet föltétele más mint a falusié, a városi ember munkaköre más, mint a falusié, hasonlókép a városi asszony a piaczról él, háztartásának beosztása jövedelmének arányában alakul és akár uri, iparos vagy gyári munkás felesége készpénzen szerzi be a nyers anyagot. Kötelessége tudni az arányt, hogy lakásra, élelemre, ruházatra mennyit költhet; havonként, hetenként vagy naponként mennyi jut a piaczra s a pénzen vett nyers terményt is tudnia kell elkészíteni. Tudjon a városi asszony főzni, sütni, mosni, vasalni, varrni, foltozni s gyermekeit gondozni, nevelni s ezenkívül a szegény asszony egyes keresettebb háziiparczikket otthon házi tűzhelynél elkészíteni (magyar motivumu himzéseket, csipkéket stb.).

A falusi asszonynak, legyen az bár uri, gazda vagy egyszerű mezei munkásember felesége, produktiv életet kell folytatnia; itt nem lehet csupán arról szó, hogy pénzzel takarékoskodjék, férje keresményét ne pocsékolja el, hanem valamint férje a szabadban termel, tenyészt nagyban, úgy kell az asszonynak, leánynak otthon termelni és tenyésztenie kicsinyben; a termelt nyersanyagot pedig értékesítenie s esetleg konzerválnia.

A háztartási iskolákra szükség a nagy városokban van, de kérem, hogy a gazdasági iskolákkal ne vonják őket össze, habár a külföldön a gazdasági és háztartási iskolák össze vannak vonva. Nálunk más és más társadalmi osztály szükségleteit elégíti ki az egyik iskola, más társadalmi osztály szükségleteit a másik iskola. A háztartási iskola a városi, közép, iparos és gyári munkásét, míg a gazdasági iskola a gazda, földmíves és mezei munkásnőnek képzésére szolgál majd. A gazdasági iskolák csak néhány év alatt is kiszámíthatatlan anyagi gyarapodást idézhetnének elő az egész országra nézve, mert ha a gazda-ember felesége baromfit, tojást,

tejet, tejtermékeket, zöldséget produkál, a város lakosai jól és olcsón élnek. (Pedig azt tartják, hogy a budapesti piacz drágább a bécsinél, a szolnoki a budapestinél.) Ha a falusi asszonynak lesz pénze, és a városi asszonynak a piaczon megtakarított fillérjei is összegyülnek, úgy a falusi, mint a városi nő pénzének nagyobb részét, bizonyosan tudjuk, hogy a kereskedő és iparos élvezi!

Sürgősen fel kellene állítani ezeket az iskolákat, nem szabad sokáig vesztegelni — minden év millió és millió korona veszteséggel jár!

Nem lett volna szabad a nők munkaképességét ily soká parlagon hevertetni, hiszen ezek a női gazdasági iskolák távol állanak a női emanczipáczió lobogójától, ez reánk nézve társadalmi kérdés, a magyar nép kérdése! Ha nem dolgozik a parasztasszony, ha nem produkál, elszegényedik, a föld elveszti lába alól a talajt, míg ha az asszony munkás, takarékos, még a hanyag gazda mellett is ritkán megy tönkre!

Kiszámítottam, hogy ha egy béres család csak két darab fehérneműt használ el évente s négy gyermeke van, legkevesebb 32 koronát költ fehérneműre, hol van még a felsőruha, lábbeli stb. Mikor egy béresnek legjobb esetben készpénzfizetése 80 korona; ebből fizeti az egyházi s egyéb adóját is. Ily körülmények közt kénytelen a szegény parasztasszony minden jó falatot családja szájából elvonni, holott egy kis jóakarattal s tudással az asszony is fedezhetné részben a család szükségletét. A fehérnemű saját készítménye lehetne s minden cseléd-asszonynak van veteményföldje és egy hold kukoricza-földje, ha azt a földet jól mívelné az asszony, bizony teremne is! De mikor rest azt is jól bemunkálni a mije van. Jóllehet egész istenadta drága nyáron nem dolgozik semmit, legtöbb még az aprómarháját, disznóját sem gondozza kellően!

A falusi napszámos felesége még ennyit sem dolgozik, mert sem apróléka, sem disznója nem igen van. Igaz, hogy a falusi asszonyok munkátlanságát egy *közegészségügyi törvény idézte elő, megszüntette a kenderáztatókat* s a szabályrendeletnek *megfelelő áztatókról a községek elöljárósága nem tartotta érdemesnek gondoskodni.* Míg kenderáztatók nem lesznek, nem is remélhetjük,

hogy fonjanak, szőjenek asszonyaink. Pedig ha egy asszony egy télen csak 30 mnyi vásznat szőtt, illetve font volna meg, méterjét 50 fillérrel számítva, 15 koronával szaporította családja, nem, nemzete vagyonát; mert ezzel a 15 koronával a mi jó magyar asszonyunk okvetlen jó szomszédunkat a cseheket gazdagította, mert hisz a mi szövőgyáraink nagyon kis százalékát képesek fedezni a közszükségletnek és a cseh nagy gyárak rossz és olcsó portékájával bajos is volna versenyezni.

Nagyon elszomorító dolog az, mikor az asszony férje tudtán kívül adja el a kereskedőnek czifra rongyokért, haszontalan luxusczikkért férje keresményét vagy terményét!

De nem vázolom tovább e szomorú képet, — kérem figyeljék meg mások is, kérdezzenek meg komolyabban gondolkodó férfiakat, kik a néppel is törődnek egy keveset: nem így van-e?

Az Alföldön születtem s nevelkedtem, 10 évet éltem most az alföldi nép közt mint asszony, s most hogy tíz év után ismét városba kerültem, kerestem az alkalmat, hogy szerény tehetségemmel hozzájáruljak, hogy a magyar nép asszonyait munkásságra serkentsük, tanítsuk. Halász Ferencz min. osztálytanácsos úr és Scossa Dezső tanfelügyelő úr buzdításával az őszszel itt Egerben elvállaltam a leányok gazdasági ismétlőoktatását. Jóllehet az itteni viszonyokat még most nem ismerem, nekem úgy tetszik, hogy itt az asszonynép igen serénynek, munkásnak látszik, — a kertészetre pedig kiváló hajlammal bír, ha megfelelő előképzésben részesülne.

Eger talajánál és meleg vizénél fogva predestinálva van hazánk Erfurt-jává lenni! Hol van még egy helység, hol a várost melegvizű patak szeli át?

Elképzelem, hogy micsoda zöldséget, virágot, gyümölcsöt lehetne itt termelni, ha kellő anyagi s tanítóerővel állítanák fel ezeket az iskolákat!

A fonás és szövési hajlamaikat fenn kell tartani és a szép mezőkövesdi himzést keveset stilizálva, rövid idő mulva ép oly keresett világárúvá lehetne tenni, mint az erdélyi varrottast vagy a nyitramegyei szép néphimzést.

Ha a szülő látja, hogy gyermekét nemcsak elméletileg tanítják, hanem praktikus dolgokat is sajátít el az iskolában, sőt még pénzt is szerez munkájával, szivesen küldi gyermekét tanulni.

Ezeket a gazdasági ismétlőiskolákat csak úgy tehetjük népszerűvé, ha a praktikus irányra helyezzük a fősúlyt, úgy hogy mindjárt kézzel fogható hasznot lát a tanitvány munkája után.

Egy régi természettudományi könyv e napokban akadt a kezembe, s olvasom, hogy 1817-ben Budapesten olyan praktikus iskola volt, «hol a fiuk gyapjut válogatnak, ecsetelnek, fonnak, szalmából dolgoznak, asztalos s kerti munkát végeznek, — a leányok gyapjut s lent fonnak, varrnak, kötnek, kertben munkálkodnak».

A vasárnapot kivéve a gyermekek az iskolában étkeznek; munkájokért a kisebbek heti étkezést nyernek, pénzfizetést nem kapnak; a nagyobbak munkájáért megillő fizetés is jár, melyen ruhát vesznek nekik. Ha ilyen praktikus irányba tereljük a gazdasági iskolát, a paraszt ember jobban megérti, többre becsüli azt, ha néhány fillérnyi hasznot tapasztal az iskolai tanítás eredményeként. A gyakorlati irány szempontjából indultam ki, a mikor a következő óra-előirányzatot magamnak kidolgoztam, s a gyakorlati czél lebeg előttem e tervezet keresztülvitelénél.

Munkára tanítani s a munkálkodás közben a megfelelő elméleti ismereteket közölni: erre törekedtem.

Heti két órában, októberben kezdve a tanítást, a következő menetet követtem:

1—2. óra. A ház, udvar, kert, a nő házi teendői, munka s pénz fogalma. A talaj. Téli káposzta savanyítása. Kézimunka: 40 cm. hosszú szepességi vászon előöltés.

3—4. óra. Téli főzelékek eltevése, gondozása, krumpli, répa, zöldségfélék elvermelése. Szőlő, alma, körte eltevése és konzerválása. A termőföld, kerti föld, műföldek; a kerti föld mivelése, trágyázás, műtrágya, őszi veteményezés. Kézimunka: tüzőöltés.

5—6. óra. A gabonafélék; őrölés, liszt, kenyérsütés párral vagy komlóval, kenyérpótló-anyagok. Lekvárfőzés. Kézimunka: leszegés és beszegés.

7—8. óra. Főzelékfélék: bab, lencse, borsó, kása, kukoricza, rizskása. Rántás és vastagétel készítése. Kézimunka: lukacsos szegés.

9—10. óra. Tehén gondozása, tejfel, tej, vaj, turó, savó-sajt készítése. Kézimunka: lukacsos szegély folytatása.

11—12. óra. Szárnyasok és azok gondozása. Leves és tojásételek. Tésztagyúrás, tarhonyakészítés. Kézimunka: subrikálás.

13—14. óra. Sertéshizlalás, disznóölés, hús lesózása, hurka, kolbász, zsírolvasztás, páczolás, hús és szalona-füstölés. Kézimunka: folytatás.

15—16. óra. Ruházat, felső- és fehér-ruha, ruhák gondozása. Szőtt anyagok: vászon és pamut, gyapjú és selyemkelmék. Melegágyak készítése, gödör ásása, berakása és forgatása. Kézimunka: himzés és szároltés.

17—18. óra. Tisztaság, lakás-tisztogatás, fütés és világítás, mosás és vasalás. Melegágyak befödése és szellőztetése. Kézimunka: hurkolás.

19—20. óra. Bárány, juh, marha és borjuhús; hal; főtt hús, húsételek s azok tápláló volta, hús-leves, paprikás, pecsenye. Kézimunka: pont- és levélhimzés. Melegágyban veteményezés, saláta, répa, párhagyma, karfiol, korai káposzta, karotta.

21—22. óra. Só és füszerek. Hagyma, paprika, jóbors, keménymag, kapor és majoránna s ezek használata. Kézimunka: Tulipán himzése.

23—24. óra. Tyúk-ültetés, tojás-válogatás; ülő-tyúk és kis csirke gondozása és ápolása. A fák téli gondozása; hernyózás. Kézimunka: foltozás.

25—26. óra. Liba, kacsa és pulyka gondozása és tenyésztése. Kézimunka: stoppolás (beszövés).

27—28. óra. Kender és len, pamut növény, fonás, szövés és fehérítés. Kertben ásás, ha lehet petrezselyem, répa, sóska, spenót vetése, hagymák dugatása. Kézimunka: terítők himzése.

29—30. óra. A gyermekek nevelése és betegek ápolása. Kerti munka: fák tisztogatása, oltása, 1 évi, 2 éves és évelő növények, virágmagvak vetése melegágyba; veteményes kert gondozása; virághagymák. Kézimunka: himzés folytatása.

31—32. óra. Tök, uborka és dinnye termelése; vetése melegágyba vagy cseréppbe. Kézimunka: himzés folytatása.

33—34. óra. Hüvelyes vetemények és mák vetése és gondozása. Zöld főzelékek elkészítése, főzése, aszalása és szárítása. Kézimunka: himzés folytatás.

35—36. óra. Selyemhernyó tenyésztése és gondozása; kerti munka: káposztafélék kiültetése, krumpli-ültetés, dinnye, tök és uborka ültetése a szabadba.

37—38. óra. Méh-tenyésztés és gondozása; virágok vetése, dugványozás; rózsa-tenyésztés. Kézimunka: himzés.

39—40. óra. Gyümölcsök befőzése, eltevése, különféle konzervek főzése. Kézimunka: himzett terítő.

41—42. óra. Uborka, dinnye, tök és paradicsom termelése a szabadban; uborka és paradicsom téli eltevése. Kézimunka: himzés folytatás.

43—44. óra. Gyümölcsök gondos leszedése. Kereskedelem számára válogatása, egyenlő csomagolása; a mi kereskedelemre nem alkalmas otthoni értékesítése, aszalás, gyümölcsbor. Kézimunka: himzés folytatás.

45—46. óra. Italok: víz, bor, sör pálinka, szeszes italok káros befolyása az egészségre. Szappanfőzés. Kézimunka: himzés.

47—48. óra. Háztartási rövid napló, leltározás, könyvvitel a legegyszerűbb módon. Magvak szedése és eltevése.

49—50. óra. Az egész tanításanyagnak, illetve az évi munkálkodásnak áttekintése.

Ez óratervet eddig lehető pontossággal betartottam.

Könyvünk nincs, de meglepő eredménynyel felelnek, csak félek, hogy később elfelejtik; azért röviden össze akarom foglalni, úgy kinyomatom, hogy átolvashassák később is a tanultakat.

A paraszt népet igénytelenségéből nem szeretném kivetkeztetni s mindenben lehetőleg az ő világnézetök szerint tanítok, munkásságra, takarékosságra serkentem őket.

Ez az én szárnypróbálgatásom a kezdet kezdete, sok-sok kell ahhoz, hogy az ily primitive gazdasági iskolák is megvalósuljanak, mert lehetőleg mindent szemléltetőleg kell bemutatni s hol veszi

azt egy szegény falusi tanítónő, hisz a maga szerény fizetéséből nem telik!

Eddig engem meg se kérdeztek, hogy hol teremtem elő mind azt, a mire szükségem van? Legtöbb igaz kitelik a háztartásomból, csakhogy 40 növendéket kézimunkával kellett ellátni. Úgy terveztem, hogy ezeket a munkákat eladjuk, de bizony az oly kezdetleges, hogy értékesítéséről szó sem lehet! Már jövőre ezekkel a növendékekkel minden irányban több eredményt érhetek el.

Szivemből kivánom, hogy mások is felbuzduljanak, érdeklődjenek e nemes ügyért s hogy a jövő tanévben már számos ilyen gyakorlati gazdasági iskola legyen.

Eger. *Végessné Bogya Irma.*

A KOLOZSVÁRI ÁLLAMI FELSŐBB LEÁNYISKOLA ÚJ PALOTÁJA.

Hogy nálunk a leánynevelésre mind nagyobb és nagyobb gondot fordítanak, hogy az állam ma már a leányok nevelésére is jelentékeny pénzáldozatokat hoz, azt fényesen bizonyítja a kolozsvári állami felsőbb leányiskola új palotája, melyet írásban és képben ezennel bemutatunk olvasóinknak.

A kolozsvári állami felsőbb leányiskola 1900 szeptember havában költözött be új palotájába, mely jelenleg Magyarország legszebb női intézeteinek egyike és méltán dicsőti Wlassics miniszter jóakaratú buzgalmát s a nőnevelés fejlődésére nézve is oly valóban áldásos működését.

Az impozáns épület, mely Alpár Ignácz tervei szerint készült s 260,000 koronába került, egy régi kert, a *Bánffy-kert* közepén épült, épen a sétatér közelében, melynek most egyik díszét képezi. Százados fák veszik körül és tiszta levegőben, magányosan áll. Az építést Kocsis és Schmiel erdélrészi építő társaság vitte keresztül s a berendezést Michel Alajos czége vállalta el Budapestről. Az építés létrejötte s felszerelése körül legtöbb érdeme azonban Szuppán Vilmos, miniszteri biztosnak van, ki az építés dolgában valóban sokat fáradozott, kért, sürgetett, biztatott.

Az iskola, mint ez képünkön látszik, kétemeletes s földszintje is igen magas, úgy, hogy a főajtónál 15 lépcső vezet fel. Az összes helyiségek egy három méter széles folyosóra nyílnak, mely szabadon futja körül az egész épületet és mely világosságot és napfényt az udvar felől bőven kap. Itt sétálnak óraközökben a növendékek ha csúf az idő, mert szép időben a — még rendezésre

A kolozsvári állami felsőbb leányiskola.

váró — kert és udvar szolgál e czélra. Földszint van a munkaterem, a negyedik, ötödik, hatodik osztály gyönyörű nagy osztályterme, a történeti és földrajzi szertár, az igazgatósági iroda és a gyönyörű tágas, napos internatusi ebédlő, meg az impozáns tanácskozó terem, mely egyszersmind a tantestület könyvtára.

Az első emeleten van elhelyezve az első, második, harmadik osztályoknak osztályterme s itt lesz — hely van reá szánva — a hetedik és nyolczadik osztályé, ha majd gymnasialis kiegészítése is lesz a felsőbb leányiskolának. Itt van a természetrajzi szertár, mely valóságos kis muzeum, az ének-terem, a rajzterem, mely óriási s melyben czélszerüen alkalmazott függönyökkel mérsékelhető a világosság s melynek berendezése egészen megfelel a modern követelményeknek. Egy kis művészeti muzeum is van még itt, mely eredeti remekművekben és másolatokban már is gazdag.

Az internatusi növendékek nappali szobái, melyek közül egyet szintén bemutatunk, ugyancsak az első emeleten vannak elhelyezve. Ezek is igen czélszerűek, világosak, naposak; minden növendéknek külön asztala van, hol zavartalanul végezheti teendőit és külön szekrénye, hol minden holmiját rendben tarthatja.

A második emeleten vannak az internatusi hálószobák, melyekben az ágyak két méternyire vannak az ablakos faltól és egy méternyire egymástól, úgy hogy a levegő szabadon jár mindenütt és kellő szellőztetéssel bírván, reggel is épen oly jó a levegő bennök mint este, mikor a növendékek bevonulnak. Itt vannak továbbá a csinosan felszerelt mosdók, a ruhatár, mely óriási terem 40 szekrénynyel s mely szintén fűtve van s így a ruhát rakosgató növendék meghülése ki van zárva. A fürdőszobák, hol hat tágas fülkében hat növendék fürödhetik egyszerre, igen kényelmesek. A növendékeknek tehát valóban minden kényelem meg van adva. A benlakó tanítónők számára fentartott s szintén itt elhelyezett tanítónői lakosztályok s az ifjusági könyvtár is igen csinosak, mely már 560 kötetet tartalmaz.

A II. emeleten van még végre a physikai és chemiai szertár és a mellett a gyönyörű természettudományi előadó-terem, mely pompás kisérletező asztallal van ellátva s melyben a növendékek

Nappali terem a kolozsvári felsőbb leányiskolában.

fokonkint emelkedő padokon ülnek, hogy mindenünnét jól láthassák a kisérleteket. Ez a terem egyike a legsikerültebbeknek és mindenkép megfelel a modern követelményeknek. A tornaterem is a legszebb egész Kolozsvárott. Mindenütt tágasság, levegő, napfény! A helylyel sehol sem fukarkodtak az építészek, úgy, hogy ez az iskola még külföldön is felköltené a bámulatot. Majd ha a környezet is rendezve lesz, ha a kert, az udvar, a park egyengetve s virágokkal beültetve lesz, akkor valóban gyönyörű lesz ez az iskola!

Jövő tanévben remélhetőleg megnyílik az internatus is, állami kezelésben, mert az idén 1900—1901 tanévben is tartott már az igazgató, De Gerando Antonina, miniszteri engedélylyel 21 benlakó növendéket. De 50-re lévén az egész berendezve, ez még igen szépen fejleszthető.

Az internatusi díj ez idő szerint mindent beleértve 600 korona, mely csekély összeg lehetővé teszi, hogy a középosztály is felkeresse e kitűnő intézetet, melynek előkelő nemes szellemeért kitűnő igazgatójának neve szavatol.

Tekintettel arra, hogy Kolozsvár egyetemi város, reméljük, hogy a miniszter ő excellentiája rövid időn azt is meg fogja engedni, hogy a kolozsvári felsőbb leányiskola érettségi vizsgálatra is előkészíthesse azon növendékeit, kik tehetséget éreznek magukban arra, hogy az egyetemre beiratkozzanak és akkor a tantestület buzgalma, Szuppán Vilmos miniszteri biztos lelkes támogatása s a miniszter ő excellentiája bölcs pártfogása, a kolozsvári felsőbb leányiskolát a legvirágzóbb intézeteknek egyikévé fogják avatni.

Budapest. *Sebestyénné Stetina Ilona.*

VISSZAEMLÉKEZÉS

1848 ÁPR. 11-ÉRE.*

Az elmúlt idők emlékeit időről-időre felújítani és tiszteletben tartani, az utókor elengedhetetlen kötelességei közé tartozik. Valamint a régi kulturnépek kiváló tiszteletben részesítették az öregséget, — a hellén nép pedig valóságos kultuszt űzött az öregek tiszteletéből — azon módon kegyelettel tekintettek vissza az elmúlt időkre, melyek emlékét gondosan ápolták az ifjú nemzedék szivében ... Ki tagadná, hogy a két jelenség: az öregek és a történelmi emlékek kultusza közt szoros okozati összefüggés van? Hiszen az öregek csinálták azt a történelmet, melynek emlékeit az utókor szerette ünneplésének tárgyává tenni. Így jutottak a nagy emberek a történelembe, mint egy nagy és szakadatlanúl folyó drámának szereplői, kiknek példáján az utókor lelkesülni és okulni tanult.

Mert a világtörténelem az emberiség nagy martyriuma, telve van nagy és felemelő, avagy gyászos és visszataszító jelenetekkel, melyekben az egyén hol magasan felemelkedik, hol pedig mélyen bukik, de mindig küzdve és remélve, egy csábító phantom üldözésébe merülve, melynek neve: boldogság.

A történelem kegyeletes emlékét üljük mi is ezen órában; emlékezetünk messze visszamegy egy több mint félszázadot magában foglaló időszak mindinkább szürkülő ködébe. Mert hiszen a nagyok, kik a nevezetes esemény történelmét megalkották, majdnem mindnyájan pihennek már az örökkévalóság világában.

* Az «Erzsébet-Nőiskolában» 1901 április 11-ikén tartott ünnepi beszéd.

Az 1848—49-iki időszaka hazai történelmünknek egy új és nagy kor kezdetét jelzi, telve magasztos, nemes és nagy eszmékkel, melyek megvalósulásával a sokáig nyűgbe kényszerített emberi szellem: a szabadság, egyenlőség és testvériség születésnapját ünneplé. S e hármas szent jelvényben született meg az új Magyarország. Lelkes apostolai, áthatva a hazaszeretet magasztos ihletétől, kezükbe ragadták a zászlót, hogy békében vagy háborúban, a jog és törvény eszközeivel, avagy ha kell, a fegyver élével, de kiküzdjék a magyar nemzet politikai hitvallását: alkotmányos szabadságát.

Az első nagy győzelem a béke áldásos örve alatt vívatott, a jog és alkotmány nevében. S míg Budapesten 1848 márczius 15-én a lelkes ifjúság keresztvizre tartotta a szabadságot, addig a nemzet bölcsei és törvényhozói Pozsonyban megteremtették az ifjú szabadság életfeltételeinek biztos alapját; mint a mely nélkül hiába született volna meg a szabadság.

S ha napjainkban kegyelettel emlékezünk meg a márczius 15-iki szép nap eseményeiről és szereplőiről, hálátlanság volna megfeledkezni azokról, kik a nemes ötlet és lelkes hangulat eme csodálatraméltó megnyilatkozásának erős alapot és biztos keretet adni hivatva valának. Az 1848 április 11-ikén szentesítette az apostoli király a magyar nemzeti történelem és törvényhozás legnagyobb alkotását: az 1848-iki alkotmányt. Szentesítése volt ez törvényes formában a márczius 15-iki népakaratnak a királyi szuverénitás égise alatt.

Ne válaszszuk el tehát e két nagy nap jelentőségét egymástól; ragyogjon e két nap emléke hazánk egén állandóan és egyenlő fénynyel.

De a kegyelet és történelmi visszaemlékezés ezen megható pillanatában nem szabad megfeledkezni az 1848 április 11-iki emlékezetes nap két legnagyobb alakjáról sem; mert ők a dioskurok, kiknek csillagzatában az új Magyarország, a modern alkotmány megszületett; első sorban a képviseleti törvényhozás és a felelős kormány eszméjének megvalósításával. Az 1848 április 11-ike ezen két kimagasló alakja: Széchenyi István gróf és Kossuth Lajos.

Van-e magyar, kinek szive nem dobog hevesebben e két nagy név említésénél?

A két legnagyobb magyar lelkes szövetkezete tette lehetővé az 1848-iki alkotmány létrejövetelét; a két nagy szellem csodás akaratereje küzdötte le az akadályokat, melyek a szabadság megvalósításának útjában állottak. Sokáig hűséges munkatársakként együtt látjuk küzdeni a két nagy férfiút; majd vérmérséklet és társadalmi felfogás külön útra tereli ugyan, de egyben mindig találkoztak: önzetlen és lángoló hazaszeretetben.

Az 1848 április 11-ikén Széchenyi István és Kossuth Lajos vezette a magyar törvényhozás küldöttségét a trón elé, hogy alkotásuk szentesitést s hosszú küzdelmük szerencsés befejezést nyerjen. Az április 11-ike tehát Széchenyi István és Kossuth Lajos közös ünnepe; s mint ilyen méltó a kegyeletes visszaemlékezésre.

Újítsuk fel azért évről-évre e nap emlékét; idézzük lelkünk elé a nagy és mozgalmas nap eseményeit és alakjait, hogy ekképen lelkesült érzelemmel adózzunk a nagy múltnak és azok emlékének, kik minden időkre csodálatra és hálára kötelezték a magyar hazát és nemzetet.

Budapest. *Dr. Lázár Gyula.*

EGY ISKOLAI TANULMÁNYÚT.

Modern oktatásunk jelszava a «szemléltetés». Sürgetjük annak kivitelét minden tanszakon s épp a «Nemzeti Nőnevelés» mult száma közölt egy lelkes értekezést a történelem szemléltető tanításáról. Igaza van az értekezés irójának, csodákat tud ma már felmutatni a szemléltető tárgyak és képek technikája; de azért nem helyes, hogy sokszor drága pénzen szerezzük be a nehezen érthető történeti képeket, és elmulasztjuk bemutatni, vagy elhanyagoljuk a közelünkben levő valóságos történeti emlékeket, melyek pedig érthetően szólnak sziveinkhez, ha hozzájuk zarándokolunk.

A magyar föld minden göröngye drága emlékeket őriz számunkra. Alig van hely széles e hazában, melyhez régi vagy közelmult történeti esemény emléke nem fűződik. A nőnevelőnek csak körül kell tekinteni s talál a közelben egy régi falat, egy földsáncot, egy omladozó várat, egy emlékkövet vagy egy ősi vérrel áztatott csatamezőt, hol emlékezni s érezni taníthatja a leányokat.

Körülnézett a nagyváradi polgári leányiskola tanári kara is, és meglátta a biharmegyei Nagy-Szalonta «Csonka» tornyát, régi, nagy idők tanúját.* A szabad hajdúk őrtornya volt az valamikor; azoké a magyar hősöké, kik, ha széttekintve hatalmas őrtornyukból a messze rónán, veszedelmet láttak: azonnal fegyverbe álltak és siettek a haza védelmére. A roppant erős építmény bámulatosan daczolt az idő viszontagságaival s most már nem «bagoly és

* Maga Nagyvárad, — bár sokszor szerepet visz a magyar történetben — a várfalon és sánczon kívül nem dicsekedhetik régi emlékekkel. Királysírok, Szent László palotája és érczszobra eltüntek az idők zivataraiban.

vércse» tanyázik benne, hanem a történet és költészet múzsája őrzi, mert Nagy-Szalonta város tetőt készíttetett rája, restaurálta s egy földszinti és két emeletes csarnokában nagy szülöttének, Arany Jánosnak emlékeiből múzeumot rendezett.

Ide hozták el tanítónőik az idei első szép tavaszi napon, március 15-én a nagyváradi községi polgári leányiskola tanulóit buzdulni a nagy idők tanújánál, lelkesedni a haza nagy költőjének emlékei közt, «gyujtani a régi fénynél új szövétneket».

A 190 tanulót a tanári karon kívül Bihar vármegye hazafias főtanfelügyelője Sipos Orbán, az iskolaszék elnöke Hegyessy Márton, több lelkes tanügybarát és szép számú szülő-közönség kisérte útjában. A tanulókat hozó vonat d. e. 11 óra után érkezett Nagy-Szalontára, hol a város hatósága, az ezen tanulmányút czéljából alakult rendező-bizottság, különféle testületek zászlóik alatt s a Rákóczy-induló hangjai fogadták a fiatal zarándokcsapatot. Miután a főtanfelügyelő felelt az üdvözlő beszédekre, megkezdődött a bevonulás Nagy-Szalonta fellobogózott utczáin. Ragyogó napfényben boldogon vonultak be a nemzetiszinű kokárdák- és vállszalagokkal diszített leánykák a csinos alföldi város lelkes magyar közönségének sorfala között olyan szives fogadtatásban nem vala még részük.

A gimnázium épületében rövid pihenő után ebédhez hivták a tanulósereget a vendégszerető szalontai hölgyek. Az ebédlő nagy teremben csinosan megterített, dúsan megrakott asztalok várták őket s az úrinők végtelen szivességgel sajátkezűleg szolgálták ki ifjú vendégeiket. Megható kép volt az, a mit csak egy ilyen tősgyökeres magyar város, ilyen igazi hajdufészek nyujthat a szemlélőnek.

Ebéd után a szalontai gimnázium tanári karának kalauzolása mellett csapatonként tekintették meg a tanulók a «Csonka torony»-ban elhelyezett Arany-múzeumot (melyről különben tanítónőik már előre tájékoztatták őket). Maga a torony ódon tömör falaival alkalmas volt hatást gyakorolni a tanulók lelkére, ismeretes levén előttük, hogy annak lábától indult ki nem egyszer a veszedelemben forgó hazának védelme. Belépvén pedig a toronyba, mély meghatottsággal szemlélték, milyen környezetben élt, mely tárgyakat

használt a haza egyik legnagyobb költője utolsó napjáig. Mert hisz ott van az Arany szobája teljesen azon módon berendezve, a hogy az Akadémia-palotában levő lakásán volt. Minden bútordarab, minden tárgy ugyanaz, a mit ő használt. Ott van az iróasztal, mely mellett irodalmunk gyöngyei születtek, minden legkisebb kellékkel, úgy a hogy azt Arany keze elrendezte, ott a divány, a melyen pihent, az ágy, melyben nagy lelkét kilehelte ... Ott vannak saját-kezű irásai, dicsőségének tanúbizonyságai: a babérok, az emlék-tárgyak, melyek oly kedvesek voltak neki, melyeket az ő szeme nézett, az ő keze érintett, s melyek közt ott lebeg tán parányi az ő szelleméből is. Hisz oly nagyon szerette szülővárosát és sorsa zenithjén is oda vágyott mindig vissza «ősei csendlakta helyére».

Bizony egy ilyen szemle többet ér leánytanulóinknak 10 irodalomtörténeti óránál; egy ilyen megható pillanat nagy idők tanujánál többet ér, mint egy hosszú történeti előadás s egy ilyen társas kirándulás, mely kiviszi egy perczre a tanulókat az iskola zárt falai közül Isten szabad ege alá, több üdülést, nagyobb testi-lelki föllendülést okoz, mint bármilyen tervszerű testgyakorlás.

A lélekemelő kirándulás befejezéseül a nagyváradi polgári leányiskola tanulói még csinos ünnepséget is tartottak a szalontai gimnázium tornacsarnokában az iskolai dalkör és nehány jó szavaló közreműködésével. Midőn e jól sikerült tanulmányútról hirt adok, azon óhajtással fejezem be tudósításomat: vajha a közeli tavaszi és nyári napokat hazánk minél több leányiskolája fölhasználná ilyenféle tanulmányút rendezésére.

Nagyvárad. *Özv. dr. Személy Kálmánné.*

A SZABAD SVÁJCZ.

(Második közlemény.)*

A franczia és az olasz Svájczot befutván, tovább vezetem kedves társnőimet a német Svájczba, mely talán nem olyan graczióz us, de azért nem kevésbé érdekes, komolyabb, alaposabb és impozánsabb alpesi szépségében. És hogy ezt tehessem, még egyszer repülnöm kell; végig repülünk a gyönyörű lac Leman partján, Territet felé, — még egy pillantás Chillonra, a Rhône völgyére, le a Simplon felé, hol most végzik a hatalmas furómunkát az új alaguton, mely a Svájczot szorosan összeköti Itáliával, — sőt a mint ujabban olvasom, egyenesen a Gotthárddal. Még egy szent igéret, hogy ide visszatérünk és haladunk fölfelé a sok sok szőlő között, míg lenn a remekbe foglalt látvány mind lejebb száll. De mennyi szőlő is van ebben a déli Svájczban. Ennyit csak a Rajna partján láttam, Hildesheim, Rüdesheim körül, hol az óriás Germánia bontott hajjal és vértezett mellel néz le a rendkívüli bőségre, miből nekünk is jutott a kicsiny, titkos szőlőlugasban a zöld Römer pohárból. A svájczi borokról nem sokat hallani, talán nem termelik kivitelre, így nem is tudjuk kvalitását, de a meddig a szem csak lát, csupa szőlő; olyan az mint nálunk Szlavoniában a kukoriczatenger, mit csodálkozva láttam a végtelen rónán Eszék környékén. Annyi bizonyos, hogy a svájczi ember minden arasznyi földjét bedolgozza, míg sziklára talál, a hol aztán vége van az ekézésnek és kezdete az aranyásásnak, mert ezt a sziklát úgy preparálja és dekorálja, hogy az egész világ csudájára zarándokol. Sima

* Az első közlemény a megelőző füzetben van. Szerk.

is itt minden lépés. Olyan Axenstrasse a Vierwaldstättin, melyen 3—4 órán gyalogol az ember Flüelenig, olyan nincs is több a világon; egyáltalán mind a svájczi utak, páratlan tökéletességben szelik át az egész országot egészen a legmagasabb hórégióig. Különben az Axenstrasse közvetlen a víz fölött, egészen a sziklából kivert, helyenkint boltives oszlopcsarnokot képez, melynek ívhajlásaiból a kilátás a tóra és fehérhegycsúcsokra páratlanúl remek. Ez a turisták paradicsoma, bűvös hatását senki sem felejti el többé. Mi nagy esőben is gyalogoltunk arra, de a boltív alatt szárazból néztük a zuhogást a tóba, a midőn felhőkszakadása szürkébe mártotta a máskor oly ragyogó képet; még így is szép volt. Itt már egészen Tell vidékén vagyunk. Történeti talajon. A Tell-kápolna, a Schillerplatte, a Hohlegasse, az egész dicső mult. Erre még visszatérünk, ha majd Altdorfban a Tellszinházból jövünk, addig csak hivogatva intsenek mindenfelé az országban a Tell előadás rusztikus alakjai. Olyan jók a hegyi utak, hogy manapság Arth-Goldauból a Rigire egy ruganyos férfigyalogos 1 óra alatt is feljut. Mi női gyalogosok a Gornergrat felé négy óráig mentünk épen nem nehezen, mert a láb minden követ kiverve talál beleilleszkedésre, támpontra, úgy hogy az ottlakó hölgyek kerti lengeségben és szalonbőrös czipővel teszik meg turista kirándulásaikat. De nevettünk is ám, hogy ott a hegytetőn egyszerre felbukkant a faházikó és messziről olvashattuk: cordonnier. Ott nyomban meg lehet várni a czipődefektus helyreigazitását. A suszter is tartja a drága képeslevelezőt és a helyi fotografiát pedig kár neki. Az egész Svájczban nem árultak szép kártyát, de még Párisban sem, holott Münchenben kis műremeket vásárolhat az ember néhány pfenningért, mert a legnagyobb művészek beállanak postaillusztrátoroknak. Az a kedves művészies, örökösen sörös, szivaros München, annak szivesen szentelnék egy külön fejezetet.

Most tehát végre benn voltunk a német Svájczban, a Bundesrath székhelyével, Bernnel. Mi Freiburgon át jutottunk oda. Furcsa város, egy keskeny hegygerinczre épitve, függő hidakkal, melyek nem folyót, hanem széles, mély árkokat hidalnak át. Hosszú, magasan függő hidak, alant a szédületes mélység, hasadék,

minden parkos és zöld. A gerinczen összeszorítva emelkedik ki a középen a régi város, várfalakkal, mint a középkorban. Szűk utczák, melyeken a helyi vonat indúl, míg tud, olyan keskeny ez a belváros régi hangulatos képével, kútjaival és a szokásos ónémet Rathhaus épületével a főtéren. Ósdi, rég letűnt formák, mint a nagyanyánk jelmeze. Az árkokon túl a külvárosok szegényebb lakóival. Bent a szűk utczákból sehol sem látni a szabadba, már a többi lakosság szélesen elterjedve, beágyazva helyezkedik el a zöldben. A berni Alpokat azt hiszem mindenütt látni a berni felföldön. Az a távoli fehérvonal végig világlik, mint a kicsiny ország jelligés büszkesége és árúczikke.

Bernnek több napot szenteltünk; itt a legbecsesebb társadalmi megfigyeléseket tehettük, valamint később Zürichben is. A középre eső Luzern mint a turisták kiinduló pontja, valóban csak olybá tűnik fel. Innen a vierwaldstätti eldorádóba jutunk föl-felé, lefelé. Ez a svájczi gyöngyszem, az ország legszebb pontja. Bern társaimnak nagyon tetszett, míg én, a ki már ismertem a német Svájczot, tudtam, hogy a varázs nem tart sokáig, minthogy egyáltalán csak Luzernben, Zürichben és Genfben maradna az ember szivesen huzamosabban. Valami a miénktől sajátságosan elütő van mindezekben a svájczi városokban, talán valami túlpuritán, quäkeres, minthogy tényleg Anglián kívül a Svájczból ered a legtöbb bibliai működés, szorosan begombolt protestáns szigor. Egyformán indúl innen a legszabadabb intézmény és a zord szektás szertartás. A törvény legszigorúbb szentesítése mellett, az anarkizmus borzalmasan vad virágai itt tenyésznek, mert az a szűk kis ország tényleg valamennyi eszme széles birodalma. A mi városaink élénkek, elegánsak, csábítók, mulatósok és persze megvan bennük a modern frivolság is; franczia könnyed szellem hatolt át minden, friss életben lüktető városba, egyik sem vonhatja ki magát a modern áram alól. Ha most egyszerre eljutunk a Svájczba, úgy vagyunk, mintha egy vidám operetteszinházból egy jól fegyelmezett iskolába lépnénk, csupa jó gyerekekkel. Olyan «brav» egy nemzet. Kicsapongást, rosszaságot észre sem venni, bár bizonyára az is meg van valahol, csak hogy nem látni sehol, dehogy

látni. Ilyen már a franczia svájczi, daczára a könnyed nyelvének és ilyen az olasz is, jámbor. Mintha csak az a svájczi köztársasági állampolgári jog reájuk nyomná bélyegét, olyan konform az mind. Bizony komoly, munkás és szörnyen törvénytudó- és követő. Törvénye büszkesége, államformája teljes elégedettséggel tölti el, nincs az az eset, hogy jobbat vagy mást kivánna. Talán ez az egyetlen köztársaság, mely másra nem törekszik; a francziától egészen eltekintve, az egyesült államokban imperializmusról szólanak immár elég gyakran. A svájczi, különben minden szabadsága mellett, az önszabott korlátokban mozog. Tudja ott minden gyerek, hogy ő szabad svájczi ember. Minden kanton faragja és festi külön czimerét, de egyéb különbség nincs, csak ép a foglalkozásban, mely talaja szerint más-más. A hölgyek a régi svájczi viseletet előszeretettel hordják, a berni, az appenzelli, az emmenthali viselet kedves, szép és festői. Csalódtunk, míg azt hittük, hogy csak falusi lakók járnak benne, a városi hölgy ép oly szivesen ölti magára, mint a hogy tánczolt benne a berni népünnepélyen, hol különben paraszt és úr között nem láttunk különbséget, gyakran fel sem ismerhettük. A falusi ember ős testi ereje még mindig rejlik a városiban is, ki meg nem szűnik magát edzeni és testi gyakorlatban megőrizni teljes ruganyosságát; tényleg nagyon egészséges emberek, csak a fogaik nem épek.

A Bundesstadtban semmi sem emlékeztet kormányos fényre. Az az elnök valóban kevés kitüntetésben vagy megkülönböztetésben részesül. Rövid időre választják elég politikai csendben és csak 3000 forintot adnak neki évenkint, nehogy a pénz kedvéért keresse és fogadja az állást. Hatásköre a polgári munka, felséges hatalma, fényessége ugyancsak csekély. Mikor a birokversenyen kérdeztük, hol lehetne látni a birodalmi elnököt, azt mondták, hogy ott van valahol a tömegben; épen arra járt a fivére, de mi nem voltunk képesek őt felfedezni, mert semmi külső jel nem mutatott rá, hogy valahol egy vezérférfiú, egy államfő tartózkodik. (Olyan keveset beszélnek róla, — az ország első hivatalnokának tekintik, — ragyogó fényköre nincsen.)

Egyszerűség uralkodik mindenfelé, különös ízlés és szépség

nincs. Mintha csak egy más, régi világban élnének, elszigetelve, annyira nem modernek, az egész mozgalom az új külsőségekkel érintetlenül hagyja őket. A nyelvük német ugyan, de ha ők maguk között beszélnek, egy szót sem érteni belőle. Kemény a kiejtésük, valamint a lágyság vagy nőies kellem szintén csak kivételes. Tehát minden csak derekasság. Zenei érzékük meglehetősen hiányos, a mit ők Blechharmonienak (fuvózene) neveznek, azt én fülsértően Disharmonienak élveztem. Csak egy havasi jodlerquartett volt szép és különös, a mit az alpesiek régi sárga eredeti viseletben énekeltek önkénytesen egy kávéházban és szabadon az utczán. A tenorjodler szinte bámulatos volt. Ezen az utazáson is összehasonlíthattam a magyar zenetehetséget a többivel. Sehol sincsen olyan katonazene mint a milyent a mi honvédzenekarunk produkál. Valamikor az osztrák katonazene híres volt, de az régen volt. A hogy a mi kis bakáink játszanak, csodálatosan magyar temperamentummal és finom zenei ízléssel, úgy nem játszanak bizony sehol sem. Azt a nemzeti tüzes lelkületet ápolni kell, mint egy szent kincset, mert az különös, semmi zenéhez nem hasonlít, az a mi szivünkből való vér, magyar. Ott is azt mondottuk büszkén, egy-egy édes magyar nótát dalolva magunknak, mikor azt a czukorvizes vegyes kart hallottuk a népünnepélyen, valami Grindelwalddalt, mi oly vontatva, csendesen hangzott szinte rythmus nélkül, vérszegényen. A mi szerény gyármunkásaink, gyujtókarénekükkel, ahhoz képest csúpa Vulkánok. Szini tehetségben sem nagyok — kivéve a későbbi altdorfi előadást — szinházaik is a jámborság jele alatt állanak. Szóval mind ama kellem, a mi az életet vonzóvá teszi, meglehetősen csekély mértékben van bennük, a művészi dísz, a ragyogás. Annyival több a példaszerű munkásság, polgári komolyság és józanság, erőteljes, ernyedetlen kitartás, politikai méltóság és a vallásszerű hazaszeretet, ezek a főerősségük, lebonthatatlan bástyájuk.

A birokverseny nem más mint viaskodás városi tornász és alpesi ember között, melyben jóval többször győz a simulékony, számító éberséggel viaskodó karcsú tornász, mint a testes, őserejű, de esetlen alpesi. A verseny két napig tart. Az appenzelliek külön

mezőn, holmi deszkahajítással dolgoznak véghetetlenül. Én a nézésben is kifáradtam és enyhitő körülménynek vettem a fiatal gimnáziumi tanárt, ki nekünk elmagyarázta ezt az ősi játékot, de kit csakhamar más szocziális térre szorítottunk. Nem látszott rajta a tudós tanár, inkább úgy nézett ki, mint vasárnapon az iparosember elég nehéz csizmában. De ám okos, tájékozott volt és úgy beszélt az állami dolgokról, oly merészen és szabadon, mintha ő maga a Bundespräsident volna. (A közügyekben min kell változtatni, hogyan fognak haladni, teljes önérzettel, intézö biztonsággal). Fejtegette a nő állását a Svájczban, hogy hiszen az annyira tehet a mit akar, az lehet a mire kedve és tehetsége van, végezhet a mire képesnek érzi magát, hogy szó sem esik róla. Őt és munkáját úgy tekintik, mint a ki amugy is teljesíti az emberiség félfeladatát, kit eléggé tisztelni nem is lehet és hogy a svájczi nőnek nincsen panasza. Ő maga pedig, a szóló, várja míg arája lemond a tanítónői pályáról, mert neki egész asszony kell, majd eltartja, mert túlsok a mit kivánunk a nőtől, ha asszony és alkalmazott legyen egy személyben, akkor szánandónak tartja, mert testileg mégis gyöngébb. Igy gondolkozik a Svájczban egy okos ember, holott másutt vagy hozományt vagy állást követelnek a kérők.

(Folytatjuk).

Budapest. *Vidéky Apollonia.*

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

A magyar nők kiállítása. Szép csöndesen, nagy titokban összeálltak a magyar dolgozó nők, a festők, iparművészek és műkedvelők és összeadtak egy kiállításra való művet. Nem hajhászták a reklamot, nem akartak föltünni aspiratiókkal, hanem megcsinálták a kiállítást s azután mutatták be. *Huszár Ilona* bárónő adta az eszmét, a művésznők csatlakoztak hozzája s ő fáradhatatlan ügybuzgalommal, bámulatos energiával végezte a titkári és felelősségteljes nehéz és háládatlan rendezői teendőket. Az összes ujságaink hoztak tudósítást mostanáig a kiállításról, tehát már mindenkinek tudomása van róla, azt is tudja mindenki, hogy a kiállítás tiszta jövedelme felejthetetlen királynénk szobrának jut.

S ez a főczélja a kiállításnak: pénzt gyűjteni a szobor-alapra.

A második czélja pedig az: az összes hazánkban működő festő- és iparművésznőket összehozni, egymással megismertetni. Eddig mindegyik külön tanult, fáradt, lelkesedett vagy kesergett, de kollegáit alig ismerte. Nem volt egyletük, a hol a napi munka után gyülekezhettek volna egy kis pihenőre, csevegésre, nem volt hol nagyobbszabású actiókról tárgyalni, határozni. Pedig de ráfér a dolgozó emberre az esti szellemi szórakozás, érintkezés hasonló pályán működő egyénekkel.

Ezt reméljük létesíthetni a kiállításból kifolyólag. S nagy jövője volna egy ilyen egyletnek, nemcsak mint társadalmi tényezőnek, hanem mint vezető világosságnak honi művészi és iparművészeti életében. A művészek megrajzolnának egy-egy tervezetet s az iparművésznők megcsinálnák. Díszesebbé, ékesebbé és talán magyarossá válna lassanként otthonunk berendezése. Nem vennők jobb hiányában a német, franczia, angol izléstelenségeket drága pénzen, ha olcsón kaphatnánk szép és *magyar* tárgyakat. Nem szoktatnánk gyermekeinket arra, hogy lenézze mindazt, a mi magyar, megváltozna sok minden.

Elszokna idővel a közönség a külföldi divatlapok idegen kézimunkáitól, nem venné a megkezdett külföldi mintázatú méregdrága kézimunkát, legfeljebb a technikájából tartaná meg azt, a mivel még szebbé tehetné a magyar eredetű motivum kivitelét.

És talán így, a magyar nők útján teremtődne meg lassanként a magyar stil a kézimunkában, bútorban, használati tárgyban. Minden magyar nő hozzájárulhatna valamivel. Az egyik gyűjtené, a másik megrajzolná, a harmadik kivinné, a negyedik forgalomba hozná, az ötödik megvenné.

Kis nemzet vagyunk és mintha az átmenet nélkül reánk erőszakolt nyugoti kultura következtében mintha meggyöngült volna ifjuságunkban a lángoló hazaszeretet, a határtalan lelkesedés ez édes magyar föld és annak terméke iránt. Hiszen nem csuda — a mi illendő, előkelő, elegáns hazánkban, az mind idegenből jő ide — a ki magyar ember létére külföldre kerül, lekonyult szárnyakkal jön haza, szinte röstelkedve, hogy *ő* magyar.

Pedig valóban nincs miért. A külföld lelkesítsen minket, a mit ott tapasztalhatunk, abból vonjuk le a tanulságot s alkalmazzuk itthon édes hazánk nagyobbítására, erősbödésére.

Mindezen ideális dolgokra való törekvés volna a magyar önállóan dolgozó nők egyletének czélja.

A tanítónő, a zenésznő, az írónők hosszú sora csatlakoznának s a nap fáradsága után harmonikus esti találkozón megpihennének, új erőt merítenének a jövő nap küzdelmeihez.

És most egy pár szót még a kiállított tárgyakról.

A festmény dominál, a mi nem káros. Hivatásos festőnőink majdnem kivétel nélkül jöttek s adtak képet, vázlatot, tervezetet. És a kiknek keze csak az ecsetet szokta meg, jöttek segíteni, képet akasztani, szeget beverni, létrát czipelni. Az őket bámuló közönség elcsodálkozott volna a működésükön.

Strobl Zsófia, Bruck Hermina, Büttner Helén, Hirsch Nelli, Zsolnai Julia, Demezkyné-Wolf Irma, Zichy Leona grófnő, Radvánszky Ella bárónő, a Pejacsevich grófnők, Ebner mester iskolája, Starck Teréz, Telkessy Valér, Karlovszky tanítványaiból egynehány, ott látjuk mind együtt, mindnyájukat csak egy közös czél vezérelte: szebbé tenni a kiállítást s ez sikerült nekik.

Mirkovszkyné feltünik mesésen szép bársonyfestés és égetéseivel. Remek szép dolgok és a mi az én szemeimben a legfőbb érdem: mind eredeti tervezet. S nem csak dísztárgyak az ő művei, használhatók mind, praktikusok. Ott van többek közt egy csodaszép lila bársony balero-kabátka, melyet ha Párisból küldik ide, modellnek föltünést kelt vala. De magyar — — —

Egy erős tehetség mutatkozik be a nagyközönségnek: Springholtz Mariska, a szabadkai állami tanítónőképezdének rajztanítónője. Fries tervezetei, dekorativ fafestései, illustrácziói mind-mind oly üdék, frissek, mosolygósak, hogy senki sem hinné el, mily bájos fiatal leány teremtette őket.

A férfi művészkollegák elismeréssel adóznak neki, s hogy nemcsak üres szó az ő elismerésük, be tudjuk bizonyítani. Edvi-Illés Aladár, nagytehetségű festőnk mindjárt első napon megvette egyik tervezetét, Kézdi-Kovács László festő-írónk egy kaszettáját, Malonyay Dezső kiváló finom izlésű író-kritikusunk utána rendelte ugyanazt. Ez jellemzi leginkább férfiaink jóindulatát minden női törekvésünkkel szemben.

Az iparművészeti magántanfolyamok közül Treitz Péterné pesti és Tóth Béláné rimaszombati iskolái vettek testületileg részt. Nem tudnám felsorolni mind azt a szép és *praktikus* dolgot, a mit bemutatnak, de van ottan minden, a mivel nők mostanság hazánkban foglalkoznak.

Aigner Sándorné remek művirágokkal és könyvkötészet és díszítéssel mutatkozik be.

A kézimunkák sokaságát ki tudná felsorolni? A himzett paraventtól kezdve a point-laceig együtt van minden.

Még egy meglepő dolog látható a negyedik teremben: egy önműködő legyező, Wollner Honora találmánya, mely patentirozva van. Úgy látszik, erre is akad egy-egy tehetséges nő a mi hazánkban.

Nem tudjuk eléggé megköszönni Hegedüs Sándor kereskedelmi miniszterünknek az irántunk tanusított jóakaratát. Átengedte a Keres-

kedelmi Múzeum négy termét ingyen a kiállítás céljaira s a Múzeum minden alkalmazottja vetekedett egymással a szives előzékenységben, szolgálatkészségben. Hegedüs Sándorné vállalta a védnökséget s ő nyitotta meg május 3-án délelőtt 11 órakor az összegyült előkelő meghivott közönségnek a kiállítást. Megteltek a termek a szép közönséggel s jól esett a sok heti fáradság, vesződség után az a meleg szivekből jövő dicsérő és elismerő szó.

Komócsy Józsefné kiállítási bizottsági elnöknő kalauzolta a védnöknőt Madarász Viktor nagynevű festőnk bájos leányával egyetemben, a ki buzgón s fáradhatatlanul dolgozott heteken át a kiállítás sikere érdekében. Huszár Ilonának ő volt jobb keze és hűséges segítője.

Ha megmondom még, hogy a kiállítás plakátját Telkessy Valéria festette, elmondtam mindent, a mit lehetett s zárom soraimat azon kéréssel: fáradjanak ki kiállításunkra a Városligetbe, hat hétig lesz nyitva, belépő díj 60 fillér — és szivesen látjuk!

Sulyok Ilda.

★

A leánygymnásiumból. Ezen a czímen Teufer János érdekes czikket közöl az Ilberg-Richter szerkesztette «Neue Jahrbücher für das klassische Alterthum, Geschichte und deutsche Literatur und für Pædagogik» czímű folyóirat 1901. évi I. füzetében. Elmondja a lipcsei felsőbb leányiskolához kapcsolt gymnásiumi tanfolyamban, különösen a latin nyelv tanítása alkalmával tett tapasztalatait. Ezt a tanfolyamot 1894-ben az «általános német nőegyesület» hívta életbe; tartama ötödfél év; benne a lipcsei középiskolák tanárai tanítanak. A tanulókat a felsőbb leányiskola elvégzése után veszik fel. Az író nagy elismeréssel szól a növendékek erkölcsi komolyságáról, lankadatlan buzgóságáról és örömteljes háladatosságáról, mely a tanfolyamon való tanítást a tanárra nézve igazi élvezetté teszi. Megczáfolja azt az elterjedt előítéletet, hogy a magasabb tudományos képzés ártalmára volna ama gyöngéd női erényeknek, a melyeket Schiller a «nő nőies szépségé»-nek nevez.

A tanítás módszerére nézve irányadó volt a czél, arra képesíteni a leányokat, hogy letegyék az érettségi vizsgálatot. A czél komolysága útját állotta minden pædagogiai kisérletezésnek, a mire a rendkívüli körülmények különben csábíthattak volna; például hogy a tanítást auctorolvasással kezdjék, avagy az élő nyelvek tanításában használatos szemléltető módszerrel a latinban is kisérletet tegyenek. A tanításnak a grammatikai pensum lelkiismeretes korrekt elsajátítására kellett törekednie, mely a latin nyelvre való fordítás czéljából elengedhetetlen. Ez a teljes alkalmazkodás a fiúgymnásium tanmenetéhez már kezdetben fölkelté azt az aggodalmat, hogy a latin alaktan a tizenhatéves leányok kényesebb ízlésének igen sivárnak fog tetszeni. A nehézség csökkentése végett már kezdettől fogva messze terjedő figyelmet fordított a tanár a reáliákra.

Míg az alakon való biztos uralkodás megszerzése sok türelmet és fáradságot kivánt, addig a syntaxis és stilistika terén a leányok könnyen haladtak. Gyors fölfogás, finom érzék a belső mondatviszonyok és a latin nyelv szigorú törvényessége iránt itten igen könnyűvé tették a tanítást. Azonban irásbeli fordításoknál itt is megesett, hogy az igazi latinos szinezet harmoniáját hirtelen megzavarta egy-egy alaktani hiba.

Az olvasmányt megszabta a fiúgymnásium tanterve. Cornelius Nepos, az idő rövidsége miatt, elmaradt; Liviust, Vergilt rövidebbre fogták; ellenben Cæsart, Sallustiust, Cicerot, Tacitust, Ovidiust és Horácot ugyanabban a terjedelemben olvasták mint a fiúgymnásiumban. Ily aránylag terjedelmes olvasmánynak elvégzését a leányok nagyobb ügyessége tette lehetővé az anyanyelvre való fordításban, a miben nemcsak a fiatalabb, hanem az egykorú gymnásiumi tanulókat is felülmúlják. Ennek a jelenségnek okát nem csupán a leánynövendékek átlagos jobb tehetségében és rendesebb, gondosabb előkészületében, hanem a nőkre jellemző természetes nyelvkészségben kell keresni. Ellenben franczia nyelvtudásuk csak csekély értékűnek bizonyult a gondolkodás ama logikai iskoláztatásánál, mely valamely latin periodus stilszerű fölépítésében kifejezésre jut. Inkább lehet az éveken át folytatott élőnyelvi olvasmánynak tulajdonítani a növendékek azt a hajlandóságát, hogy a mondat pontos szerkesztése nélkül csak egyes szók jelentése után szeretik az értelmét inkább kitalálni, mint lefordítani.

Tisztán grammatikai szempontból, a mennyiben a két nyelv rokonságáról van szó, szerző szerint a franczia nyelv tudását nem lehet számbavehető előkészítésnek tekinteni a latin nyelvre. Arról pedig szó sem lehet, hogy a latin nyelvet a franczia nyelvismereten építsük fel.

Szerző helyesnek mondja, hogy a leányok gymnásiális tanítása érettebb korukban kezdődik. A leányok kiválóbb szellemi arravalóságáról és a tanulmányokhoz való hajlamáról abban a korban, a melyben a fiúk a gymnásiumba lépnek, a leányoknál még nem lehet biztos ítéletet mondani. Ezért elhibázott dolog volna a leányok gymnásiumi tanítását teljesen a fiúgymnásiumok mintájára szervezni. Azonban kívánatosnak tartja a négy és fél évre szabott tanfolyam tartamának meghosszabbítását öt évre a túlterhelés elkerülése és a tananyag nyugodtabb és behatóbb feldolgozása érdekében. *Sz. V.*

★

Szülői értekezletek. Az iskola, mint a családi nevelés folytatója mindig kereste azt a kapcsot, a mely híd legyen a családi és iskolai nevelés között, a mely úton folytathassa az iskola a családban megkezdett nevelést. E czélból a *Népnevelők Budapesti Egyesülete* karöltve a VI. kerületi *felső erdősori elemi fiúiskola* tanítótestületével egy újítással próbálkozott meg: a szülői értekezletek meghonosításával. Már két ízben tartottak ily értekezletet *Szőke István* igazgató és *Peres Sándor* egyesületi elnök együttes elnöklete mellett az iskolába járó gyermekek szüleinek és érdeklődő tanítók és tanítónők nagy részvétele mellett. Vagy 2—300-an vettek részt mindegyik értekezleten a legkülönfélébb állású és foglalkozású szülők, és nagyobbrészt anyák. Az első értekezlet tárgya a házi feladat kérdése volt. *Buza János* előadó ismertette s tette fel a kérdést: pártolják-e a szülők a házi feladatot, szóbeli, vagy irásbeli feladatot óhajtanak-e, segítsenek-e a szülők, vagy nagyobb testvérek? Sokan szóltak hozzá, mellette is ellene is, a sok közül *Fröhlich* egyetemi tanár kiván a fiának feladatot, *Kőrösi* tanfelügyelő nem. *Csuka Béláné* kevés és könnyű házi feladatot kér; dr. *Gárdonyi Zsigmondné* az anyák ellen kel ki, a kik inkább zsúroznak, mintsem gyermekeikkel foglalkoznak. Ha az anyák foglalkoznának gyermekeikkel nem kellene házi feladat. Jobb egy jó mese, mint sok feladat.

Ajánljanak a tanítók inkább a gyermekeknek jó mesés könyveket. *Ember János* tanfelügyelő a mostani feladatoknak nem barátja. Legyen az a gyermek szellemi életének megfelelő s azt kielégítő.

A részletkérdések megvitatását máskorra halasztották. *Buza János* előadó a mostani iskoláztatás mellett, de főleg jellemképzés czéljából a feladat mellett van. Napi fél órai feladatot kaphat a gyermek, de ünnepre ne legyen feladata. Irásbeli feladata kevés legyen s lelki életének megfelelő, és a mely szegény gyermeknek otthon nem volna helye vagy alkalma azt elvégezni, végezze el az iskolában. Szülő, vagy testvér ne segítsen! — A második tárgy előadója *Szabó Adolf* a kirándulásokról értekezett. Szükséges-e tanulmányi, egészségi és nevelési szempontból az iskolai kirándulás, mennyiben segíthetik elő a szülők a kirándulást? Van-e a szülőknek aggodalma a kirándulással szemben? Dr. *Gárdonyi Zsigmondné* örvend, hogy már kezd az a nézet terjedni, hogy ér a természet annyit, mint az iskola, mint a templom. Kivánja, hogy a szülők is menjenek el, hogy megtanulják, hogy kell látni s a látottakra másokat figyelmeztetni. *Missák Károly* fél a kirándulástól. Ő a családjával fél kimenni, pedig négy gyermekére hárman ügyelnek fel, az iskolai kirándulástól csak akkor nem félne, ha 70 gyermek mellett 20—30 tanító lenne. A tanítók csak a szegény gyermeket vigyék a gazdagabbat viszi úgy is szülője. *Glücklich Vilma* tiltakozik ez ellen, legyen az iskolában egyenlőség! *Krisztinkovics Béla* osztálytanácsos nem félti a gyermeket a kirándulástól. Kedélyesebb lesz ez által a tanító és tanítvány s bensőbb lesz köztük a jó viszony. *Ember János* kir. tanfelügyelő évente 10 kirándulást szeretne a szorgalmi idő alatt. A gyermeket nem félti, 70—80 katonásan vonuló gyermeksereg erő, a mely megállítja az utczai közlekedést. A hatóság most foglalkozik e kérdéssel és ezen szülői értekezlet hatása meg lesz a hatóság munkáján is. Azóta már az aréna-úti iskolában is tartottak ily értekezletet, középiskolák közül a mintagymnásiumban tartottak már szintén szülői értekezletet, a hol Waldapfel János a szülők nagy érdeklődése mellett a családi nevelésről értekezett.

— *B.* —

*

A magy. kir. állami nőipariskola kiállítását május hó 2-án reggel 9 órakor Hegedüs Sándor kereskedelemügyi magy. kir miniszter nyitotta meg. Kiséretében megjelentek Nagy Ferencz államtitkár, Szterényi József min. tanácsos, Vértessy Kálmán min. oszt. tanácsos és többen. Az intézet részéről jelen volt: Péterffy Lajos min. oszt. tanácsos, az iskola felügyelő-bizottságának elnöke, özv. Herich Károlyné, Gaál Jenőné, Előry Farkas Kálmánné felügy. bizotts. tagok; özv. Nendtvich Gusztávné igazgató és az intézet tantestülete. Péterffy Lajos felügyelő-bizottsági elnök, üdvözölte a minisztert, megköszönte megjelenését s kérte, hogy a kiállítást nyissa meg. A miniszter rövid, de meleg hangú beszédben felelt.

Ezután az igazgató kalauzolása mellett először a földszinten elhelyezett fehérneművarró osztály kiállítását tekintette meg, hol az összes férfi- és női fehérneműek, ágyneműek, terítékek gyönyörű példányai találhatók. A 470 darab kiállított tárgyból egynehány szép pongyola, ágynemű, egy point-lace teríték s egy szép point-lace függöny vonta magára a miniszter figyelmét. Meg is dícsérte a *fehérneművarrás* tanítóit, özv.

Oszwald Sándornét, Nothhaft Eleonorát, Bell Erzsébetet, Tschirch Ernőnét és Springholz Rózát. Ezután az első emeleten a himző osztály kiállítását tekintette meg a miniszter, s megelégedését és tetszését úgy a színes, mint a fehér himzésnél többször kifejezte. *A színes himzésnél* (tanítja Piller Erzsébet) az izlés és kiváló technika remek alkotásaiból az egyenlő oldalú kereszt- és Holbein öltéssel végzett munkák, gobelin párnák, perzsa à jour munkák, kalotaszegi varottasok és vászonhimzések nagy tömege van felhalmozva. Egy árnyalt fehérhimzésű zsebkendő, a tűfestés nehány szép példánya, gyönyörű gobelin párnák s egy gobelin himzéssel készült asztallap mindenki bámulatát felkeltette.

A *fehérhimzésnél* (tanítja Szemián Ágostonné) a legegyszerűbb monogrammhimzéstől a művészi árnyalt fehérhimzésig a munka minden faja képviselve van. Kiválik: tökéletességek e tömegéből is két szép terítő, zsebkendő sarkok, egy himzett kép s egy legyező. Ez utóbbi két darab árnyalt fehérhimzéssel készült.

A műhimzésnél Relle Jolánt e szépművészet tanítóját tüntette ki dícsérettel a miniszter; néhány gyönyörű perzsa à jour munka mellett különösen feltüntek neki a kinai himzéssel készült lámpaellenzők, két asztallap (aranyhímzés és applicatió, vászon himzés) s két szép tűfestéssel készült kép. A himző osztályt kiegészíti *a géphimzés* (tanítja Dörfler Janka), mely szintén gazdagon volt képviselve. E csoportból mintegy 600 darab munka van szemlére kitéve.

A II. emeleten a felsőruhavarró, divatárús és rajzkiállítás van. *A felsőruhavarró* osztályban (tanítja: Pittoni Bianca), gyermekruhák, utczai ruhák, blousok, alsó derekak, alsó szoknyák vannak kiállítva. *A divatárús* munkákat tanítja Köbling Hermin. Kalapok, gyermek- és szinházi főkötők, nyakbodrok, művirágok mutatják a növendékek készültségét. A rajzot Boros Rudolf tanítja. Az összes növendékek rajzai, csoport (I., II., III-ad évesek) szerint vannak kiállítva s a növendékek szép haadását mutatják.

A miniszter figyelmes szemlélése közben többször, távozása alkalmával különösen kifejezte megelégedését a látottak fölött. Ugyan aznap Hegedüs Sándorné leányával, Hegedüs Rózsival tekintette meg a kiallítást, melyet folyton nagy közönség látogat, többek közt Pállffy Miklósné herczegné, szül. Zichy Margit grófné, Wenckheim Frigyesné grófné, Berzeviczy Albertné, Nagy Ferenczné is hosszabb időt szenteltek a kiállítás megtekintésének, mely a nőipariskola kitünő vezetéséről fényes bizonyságot tesz.

*

A M. D. E. közgyűlését április 28-án tartották meg gróf Csáky Albinné elnöklete alatt. Tudomásúl vették a pénztári jelentést, megadták a felmentvényeket, megválasztották a választmányi tagokat. Legfontosabb tárgya volt azonban a közgyülésnek az alapszabályok módosítása. Az alapszabályok módosítását dr. Peregrinyi János, választmányi tag és dr. Draskovich István ügyész vállalták magukra. Ezenkívül a bizottság tagjai voltak Herich Károlyné, Sebestyén Gyuláné és Tóth József alelnökök, György Aladar igazgatósági tag, Radnai Jenőné titkár. A bizottság munkáját a közgyűlés elfogadván, kiemeljük belőle a következő elvi jelentőségü változásokat: *a)* Az egyesület nemcsak saját tagjait segélyezi, de más, arra érdemes, az oktatás bármely ágával foglalkozó, elaggott,

vagy munkaképtelen egyén is igényt tarthat az egyesület jótékonyságára: megjegyezve, hogy a tagok előnyben részesülnek. *b)* Az örök alapítványok 10.000 koronára emeltetnek. *c)* A fegyelmi eljárás nem a választmány vagy épen a közgyülés nyilvánossága előtt történik, hanem az ügyet bizonyos időre választott szükebb bizottság intézi el. *d)* Az igazgatóságot ezentúl nem a közgyűlés, hanem a választmány küldi ki három évre, vissza nem vonható jogkörrel. Az alapszabályok jóváhagyása után jelentést tettek a vidéki körökről, a fürdői kedvezményekről, a tanítói szakosztály működéséről s általában az egyesület örvendetes fellendüléséről. A közoktatásügyi miniszterium részéről dr. Morlin Emil és Halász Ferencz voltak jelen, s örömmel vettek tudomást az egyesület által kifejtett áldásos tevékenységről.

*

A M. D. E. tanítónői szakosztályának áprilisi gyűlésén nagy közönség hallgatta Szuppán Vilmos érdekes tanulmányát a párisi felsőbb leányiskolákról, melynek közlését mai számunkban megkezdtük. Az ülés második tárgya dr. Gárdonyi Zsigmondné előadása volt, ki azt indítványozta, hogy a szakosztály az «anyák egyesületének» megalakítását kezdeményezze. A szakosztály e helyett azonban azt határozta, hogy saját ügyrendjébe veszi fel az anyákat is érdeklő nevelési kérdések tárgyalását és népszerűsítését.

*

A M. D. E. fürdő-kedvezményei. 1. *Margitszigeten* egy tag kap az egész idény alatt ingyen lakás és fürdőket. 2. *Lucskiban* több tag lakást, fürdőt és gyógydijat félárban. 3. *Szurdákon* két tag fizet naponta kádfürdőért 40 fillért, egy szobáért pedig 50 fillért. 4. *Stubnyán* egy tag kap az egész idényben a lakásnál 20%, a fürdőknél pedig 10% kedvezményt. 5. *Vihnyén* a szoba és fürdő árából 20% engedmény. 6. *Zálnokon* az egész idény alatt 20% engedmény. 7. *Feketehegyen* két tag kap május 20-dikától julius 8-dikáig és augusztus 15-dikétől szeptember 20-ikáig ingyen lakást, gyógydíjmentességet és fél zenedíjmentességet. 8. *Óvári fürdőben* egy tag kap teljesen ingyen helyet, 4—5 tanítónő mindenben 33% engedményt. 9. *Keszthely-Hévizen* 2 tag kap 3—3 hétre fürdődíj és gyógydíjmentességet. 10. *Balfon* több tag kap a fürdőknél 50% engedményt. 11. *Csizen* az elő- és utóidényben 50% engedmény. 12. *Balaton-Füreden* két tag kap a főidényben ingyen fürdőket, a szoba áraknál 30% engedményt; az elő- és utóidényben pedig szintén ingyen fürdőket s a szoba árából 50% engedményt. 13. *Stoószon* két tanítónő kap a főidény alatt zene-, fürdő- és gyógydíjmentességet. 14. *Lukácsfürdőben* 2 tag 30 darab ingyen fürdőjegyet kap. 15. *Pöstyénben* 4 tag kap a kád- és medenczefürdők árából 20% engedményt. 16. *Trencsén-Tepliczen* a főidényben a fürdőknél 50% engedmény. 17. *Siófokon* egy tag kap ingyen fürdőket gyógy- és zenedíjfelmentést; a főidényben a lakásnál 50% engedményt. 18. *Erzsébet-sósfürdőben* 10 darab I. oszt. fürdőjegyet 12 koronáért, 10 darab II. oszt. fürdőjegyet 10 koronáért. 19. *Csemetén* több tag kaphat az egész idényben szobát az egyesület üdülőházában naponta egy korona lefizetése mellett; fürdőnél 20%, gyógydíjnál 50% engedményt.

IRODALOM.

A MAGYAR NEMZET TÖRTÉNETE. Polgári leányiskolák számára. Irta: *Sebestyén Gyula.* Második átdolgozott kiadás. Képekkel és történeti térképekkel. — Budapest, Franklin-Társulat 1900. Ára kötve 2 K. 40 f.

Bővebb ismertetés helyett ide igtatjuk e kedvelt tankönyv «előszavát», mely az első kiadáshoz való viszonyát a könyvnek kellőképen feltünteti:

«A kiadó-társulat elhatározta, hogy polgári- és felsőbb leányiskolai magyar történetemből külön-külön kiadást rendez e két iskola mindegyike számára.

Az eredeti kiadás leginkább a felsőbb leányiskola szükségleteit tartotta szem előtt és itt is főképen a hatodik osztály kivánalmaihoz alkalmazkodott. Ennél fogva a polgári leányiskolai új kiadásnak több tekintetben el kell térnie az eredetitől. Terjedelmét szükebbre vontam össze; a korszakok végére illesztett összefoglalásokat és a női jellemképeket elhagytam; általában kerültem a némileg magasabb szellemi fejlettséget feltételező fejtegetéseket és jellemzéseket s a könyv stilusát, a mennyire lehetett és kivánatos volt, egyszerűsítettem. Munkám azonban mindeme változtatások mellett sem tagadja meg eredeti voltát s a mi jó volt benne, a tanító gondosságán múlik, hogy az új kiadás használatában is érvényesüljön.

A könyv szövegéhez adott illusztrációk, azt hiszem, jó szolgálatot fognak teljesíteni a tanítás elevenebbé és foganatosabbá tételében. A történeti tankönyv, nem elég, ha csak az érzelemhez szól és az emlékezetet táplálja: a képzetet is foglalkoztatnia kell, a mely szorosabban férkőzhetik az érzelmekhez. A vallásos, emberies és hazafias érzület ápolása pedig a történet-tanítás legnemesebb feladata.»

Ugyane szerzőtől megjelent a MAGYAR NEMZET TÖRTÉNETE. Felsőbb leányiskolák és tanítónőképző-intézetek számára. Budapest. Franklin-Társulat. 1901. Ára kötve 2 K 50 f.

Ezen csaknem változás nélküli kiadáshoz a szerző következő szavakat csatolta: «Ez a második kiadás úgyszólván változatlan lenyomása az elsőnek. Az Árpádok korában csupán a fejezetek beosztását módosítottam és az 1867. évi kiegyezés ismertetése után egy rövid kis szakaszt csatoltam a régi szöveghez. Az itt-ott előforduló tévedéseket kijavítottam s az egész könyvön végig gondosan simítgattam a nyelv- és stilus egyetlenségeit. A könyv anyaga, tartalma és szelleme a régi maradt s mint ilyet ajánlom az iránta érdeklődők további jóindulatába.